

DOMINIQUE DUFAU (1880-1956) NOTARIO SENPERTARRAREN TESTU JURIDIKOAK EUSKARAZ: LEXIKOA ETA ITZULTZE-LANA

Andres Urrutia Badiola

(Euskaltzainburua - Universidad de Deusto/Deustuko Unibertsitatea)

Abstract

Few juridic texts are known in the Basque language's history. They have an strong interest, both for the linguists as for the lawyers. In the same way they are a truthful tool to know the Basque strategies for the expression of the law and contract spaces. In this way, the text remembers Dominique Dufau (1880-1956) public notary, "Euskaltzaleen Biltzarra" society's treasurer and Basque writer. His command of the Basque language and of the fine notarial technique give us a powerful comprehension of two legal documents that he translated into Basque during the 1927 and 1930 years. In this article are included both linguistical and legal topics, in a way to show the use of Basque as an official language for French notarial documents. The article includes too a brief terminological list with French and Basque legal terms.

1. Hizkera juridikoa, itzulpena eta kontratuak, oro har

Hizkuntzaren barruko gorabeherak jakin-min berezia sortu dute azken urteetan. Batera nahiz bestera, hizkuntzaren barruko hizkerak gero eta ikertuago gertatzen dira hainbat arlotan, guztiz aplikagarri direlako eguneroko zereginetan eta praktikan. Hizkuntza bati dagozkion hizkera eta genero horien artean, bada bat zuzenbideari eta administrazioari hertsiki lotuta, hots, estatuak mendebaldeko tradizioan duen zeregin nagusi horiei barne-barnetik estekatuta, legearen bitartez arautzen baita giza seme-alaben arteko bizikidetzak.

Bistan da zuzenbide orori dagokiola hizkera propioa. Are gehiago Europan, non XIX. mendetik datorren tradizioak bermatzen baitio nazio-estatu bakoitzari halako zuzenbide eta antolamendu juridiko berezia. Hortaz, garrantzi handikoa da estatua-ren hizkuntza nazional bakar horren barruko hizkera juridiko deiturikoa, horren bitartez ahalbidetzen direlako, legegintza ez ezik, ofizialtasunari dagozkion puntu guztiak ere bai. Hainbatez, hizkuntza nazional eta ofizial horren jakiteak herritar orori bermatzen dio halako gaitasun apartekoa, ofizio publikoetan inolako mugarik gabe jarduteko.

Agerian dago, bestalde, nor diren hizkuntza nazional horren eramaile nagusiak, alegia, eskola, armada eta administrazioa, hain zuzen ere, estatuaren adarrik nabiariak. Agerikoa da, orobat, hizkuntza nazional horren esparrutik at dauden gaine-

rako herritarrek, aldi berean, sistema juridiko eta administratibotik kanpo daudela, ez baitira gai estatu orogile eta ahalguztidun horren mintzoa partekatzeke.

Hego nahiz Ipar Euskal Herrian, horren guztiaren aztarnak ezagunak dira. Frantziako Iraultzaren ondotik, frantsesa da hizkuntza nazionala, ezbairik gabe, Frantziako antolamendu juridikoaren esatari bakarra. Kontrako jokaerak, beraz, arau-hauste gogorrek dira, kasuan kasuko egintza juridiko edo administratiboaren deuseztasuna eragin arte.

Ezaguna da Frantzian *Ordonnance de Villers-Cotterêts* izenekoak ezarritako ofizialtasuna (Souchon 1989);¹ ez horrenbeste, ordea, hiru mende geroago, Frantziako Iraultzak hasi eta XIX. mende osoan garatu zen ofizialtasun bakarra, Frantzian bertan mintzo ziren beste hizkuntza guztien gaineko debekua eta zilegitasun eza ekarri zituen. Horiek horrela, XIX. mende azkenean eta XX. mendean kokatu behar dira, gure kasuan, berrikitan Henri Duhau ikertzaileak (2007: bereziki, 75-114) azaldu dizkigun euskal testuak, Dufau notarioarenak. Bertan ditugu, bateko, herri euskalduna, eta, besteko, Frantziako legeria, frantsesez besteko hizkuntza idatziak onartzen ez dituen jarduera juridikoetan.

Nola lotu bi horiek? Mundua mundu deino, ez dago beste biderik itzulpena baino. Jatorrizko hizkuntza, frantsesa; xede-hizkuntza, euskara. Helburua: itzulgai diren testu horiek ulergarri egitea euskaldunei. Kontua ez da berria, garai berekoak baitira, besteak beste, doktrina euskaraz erakusteko zailtasunak, estatuak elizari jarriak (Tauzia 1973). Berria izan ez arren, bai, ordea, bestelakoa, zuzenbidearen konplexutasuna adierazi nahi delako euskaraz. Arartekotasuna eta bitartekaritza behar ditu horiek, edukia eta hizkera batera egokitu behar baitira.

Ararteko hori izango da, Ipar Euskal Herrian, halako klase berezia, “notable” bazuen inguruan antolatua, eta apaizak, abokatuak, notarioak eta errentadun aberatsak barruraten dituen. Lanabesa dute “Euskaltzaleen Biltzarra” (Altonaga 2006) izeneko elkarteak, eta, egitekoen artean, herri euskaldun xeheari hainbat informazio euskaraz ematea eta elebitasun baten barruan hezteak, azken helburuak ere ideologikoak direla, klase hauek aurre egiten dietelako aldi berean zabaltzen ari diren errepublikazaletasunari eta laizismoari.

Lekuko ezagunak dira, bidegintza horretan, “Euskalduna”² astekaria eta bertako idazleak, buru Jean Hiriart-Urruti dutela. Ez daude hain aparte, hortaz, eite bereko baina eduki desberdineko ahaleginak, esaterako, herriak bere egunerokotasunean erabiltzen zuen dokumentazio juridikoa euskaraz emateko saioak. Gutxi dira, alabaina, ha-

¹ Ikus, orobat, Académie des Sciences Morales et Politiques (1983: 584): «Mais, bien loin de s'en tenir aux écritures judiciaires, les dispositions de l'article 111 concernant aussi les actes notariés. Il y avait également un précédent en la matière: par des lettres patentes du 28 mars 1533 (t. VII du présent recueil, pp. 20-22), les notaires de Languedoc avaient été invités à passer leurs actes «en langue vulgaire des contractants et non en latin». Après les procédures, la mesure était donc étendue aux «instruments publics» à la demande même des États du pays. Le rédacteur de la présente ordonnance, si attentif à la réforme du notariat (voir ci-dessus, art. 67, p. 570, et ci-dessous, art. 173 à 180, pp. 618-623), n'a pas manqué de prendre sur ce point une disposition applicable à tout le royaume, mais, ce faisant, il a supprimé d'un trait de plume la distinction entre «langage maternel» et «français», c'est-à-dire, en fait, la liberté d'opter, le cas échéant, pour la langue vulgaire locale. Du même coup, la réforme prenait subrepticement un caractère à la fois nouveau et radical».

² Hiriart-Urruti (2004) eta, ildo beretik, Hiriart-Urruti (1944).

lakoak. Askoz gutxiago, gainera, hizkera juridikoaren barruan, lege-hizkerari edota epaileen hizkerari baino, herritarren arteko kontratu eta hitzarmenei dagokiena. Horiek badute euren pisu esanguratsua, batez ere, literaturaren erresumatik kanpo, egun arlo sozioekonomiko deitzen dugun horretan bete-betea sartzen direlako.

Izatez, horrek aukera aparta ematen du, halako bitasuna agerian uzteko: a) orduko aditu batek, alegia, notario batek, legezko mugetatik gaindi, frantsesarekin batera euskara ere erabili zuela bere agirietan, agiri horiekin fede publikoa emateko asmoarekin; eta b) nola erabili zuen aditu delako horrek, euskaldun eta euskaltzale zenak, euskara bera, tradizioz ezagutzen zuen hizkuntza eta ofizioz menderatzen zuen teknika (notarioarena), hain justu ere, elkarrekin uztartzeko.

Bi-bitakoa da, beraz, azterketa, bi-biotan baita itzulpen-bidea esanguratsua. Lehenak ematen ditu sarri ahazten diren itzulinguru soziolinguistikoak, eta bigarrenak, bestalde, garai bateko euskal traduktologiaren bideetan sarrarazten du irakurlea, egun ere baliagarri izan daitekeena.

2. Dufau notarioaren testu juridikoak euskaraz

2.1. Nor Dominique Dufau notarioa (1880-1956) eta zein haren notario-testuak

Esan legez, luze eta egoki jardun zuen Henri Duhau ikertzaileak Dufau senpertia anaietz, liburu esanguratsu batean (Henri Duhau, *Dufau bi anaiak*). Harena gidari dugula, etor bedi, besterik gabe, laburpen azalekoa, Dufau notarioaren nondik norakoak zehazteko. Sortu, Mexikon, Zacatecas hirian sortu zen. Euskal Herrira etorri zen laster Dufau anaien familia, eta Senperen kokatu zen, arbasoen herrian. Han izan zen notario (1911-1941), auzapeza (1919-1935) eta *conseiller d'arrondissement* izenekoa (1928). Euskaltzale sutsua, "Euskaltzaleen Biltzarra" elkarteko kidea eta diruzaina izan zen luzez, hogeitortetik gora, hain zuzen ere. Orobat, euskaltzain urgazlea (1953) eta euskaldunen laguntzailea, batez ere, Hegoaldeko gerra zibilaren ondorioz, Ipar Euskal Herrira joan ziren euskaldunetatik hainbatena. Idatzi ere, euskaraz eta frantsesez idatzi zuen GURE HERRIA, EUSKO JAKINTZA, GERNIKA, AGUR... eta abarreko aldizkarietan.

Hitz gutxitan esateko, gizon ikasia, euskaraz irakurtzen eta idazten zekiena, eta notarioaren ofizioa aise menderatzen zuena. Bazituen, hortaz, behar besteko ezauzgarriak, letra ederretatik harago joan ahal izateko, eta, jakina, bere eguneroko lana, testu juridikoena, euskaraz ere egin ahal izateko. Horretarako, dena den, baldintza batzuk bete behar ziren, eta baldintza horiek, zuzenbidearen ikuspegitik behinik behin, hertsiki lotzen eta uztartzen zuten haren aukera, muga juridiko eta linguistiko jakin batzuk uztartzen baitzizkioten bere jardunbidean. Jardunbide horretan, ez ahaztu, ohikoak izango ziren bertako gizarteari zegozkion agiriak: salerosketak, oinordetzak, aktak, elkarteen estatutuak eta abarrekoak.

Egin-eginean ere, halakoxeak dira Dominique Dufauk euskaraz ondu zituen testuak.³ Are zehatzago, bi testu nagusi dira, bi-bietan nabari dela testu horien sinatzaileak bertakoak zirela, hots, senperrak. Edukiaren ikuspegitik, bi testu horie-

³ Henri Duhau jaunari esker ditugu bi testu horiek: Duhau (2007: 75-114).

tan, abereen aseguruak bermatzeko elkarteak sortzen dira. Tradizio luzekoak dira horiek Euskal Herrian, eta testu horien elebitasuna ere aipagarria da aspalditik, besteak beste, nekazari euskaldunen premiei erantzuten zielako, eta horien ezagumendua, frantsesari eta gaztelaniari buruzkoetan, mugatua zelako (Urrutia 2002; halaber, 1998).

Lehen testuak haxe du titulua: *Statuts de la Mutuelle-Assurance "Saint-Pierre". Siège à Saint-Pee-sur-Nivelle quartier d'Olhaso*. Data, 1927ko apirilaren 29a. Hurrean ere, testuak notario-agirien ezaugarriak ditu bete-betean, geroxeago azalduko den bezala. Bigarrenak ere bide bertsutik dakartza bere titulua eta edukia: *Statuts de la Mutuelle-Assurance "Saint-Jean". Siège à Saint-Pée-sur-Nivelle quartier d'Urgury*. Horren data 1930eko urtarrilaren 19koa da. Bitzuetan, hortaz, elkarteen estatutuak eta barne araudiak ageri dira.

2.2. Testugintza juridikoa euskaraz: kanpo baldintzak

2.2.1. Frantziako legeria

Zein zen, bada, 1927 eta 1930. urteetan, Frantziako legeriak ezartzen zuen arabi-dea, notario-agirien hizkuntzari buruz? Galdera horri erantzun egokia emateak mende bat gibelago eramaten gaitu, Frantziako Iraultzaren garaietara, hain justu ere. Hasian hasi, bidaia horren lehen geltokiak dira, bateko, 1803ko ekainaren 13ko Dekretu Kontsularra, eta, besteko, II. urteko Thermidor hilabetearen 2. eguneko Dekretua. Horietan ezarri zen, besteak beste, frantses hizkuntzaren nahitaezko erabilera, akta, kontratu eta *procès-verbaux* (berbal) guztietan.⁴ Hartara, horixe zen, mende bat pasatuxe, Dufau notarioak indarrean zuen legeria. Zer zegoen, aldiz, legeria horretan, notario-agirien partaide eta sinatzaileek frantsesa ulertzen ez zuten kasuetarako? Erantzuna, Frantziako legeriaren arabera, bitarikoa izan zitekeen (94e Congrès des Notaires de France, 1998):

- a) Notarioak bete behar zuen, ezinbestean, agiria frantsesez idaztea.
- b) Notarioak, era berean, argi izan behar zuen zein zen sinatzaileen borondatea, eta hura jaso.

Horren aurrean, eta, arau zehatzik izan ezean, notarioak ulertzen bazuen sinatzaileen hizkuntza, frantseseko testuarekin batera egin zezakeen berak halako itzulpena, testuarekin batera agirian barneratzen zena. Itzulpen hori hautazkoa zen, eta notarioak zehatz jaso behar zuen itzulpenaren hizkuntza hori ezagutzen zuela. Bestela, alegia, notarioak hizkuntza hori ezagutzen ez zuenean, itzultzailearen partaidetza premiazkoa zen. Testua frantsesez idazten zen, eta itzulpena barruratzea ere hautazkoa zen. Nolanahi ere, itzulpen hori frantses hizkuntzaren testuaren aldamenean jarri behar zen, eta kopietan ere jaso behar zen.⁵

Begien bistakoa da lehen sistema erabili zuela Dufau notarioak. Horretarako baldintzak ere aldeko zituen: bera euskalduna izanik, euskaraz eginak zituen ordurako

⁴ JurisClasseur notarial (Notarial Formulaire) (1988).

⁵ Salbuespen bakarra zen testamentuarena, horretan ez baitzen onargarria notarioak testamentua eskuestea, testamentugilearen hizkuntza ezagutzen ez zuenean. Ikus 4. oin-oharra.

bere artikuluetatik zenbait; euskaldunak ziren, orobat, sinatzaileak; eta kontratua ere nekazaritzari lotua zen barne-barnetik, abelgintzaren gaineko aseguru bideratzen baitzen bertan.

Egintza komunikatiboa, hizkuntzaz denaz bezainbatean, ziurtatuta zegoen euskararen aldetik, hots, zer esan nahi zen eta zertarako. Kontuan hartu behar da, gainera, etorkizunerako kontratua zela, bertan arautzen baitziren hainbat gertakizun, ondorio ekonomiko esanguratsuak ekar zitzaizkien sinatzaileentzat. Egoera komunikatibo horrek ondorio juridikoak ekarriko zituela argi zegoen, eta, berebat, indar performatiboa ere bazuela, bertan sortzen baitzen sinatzaileen arteko elkarte, berorientzat ahalmenak eta betebeharrak ekarriko zituen. Labur esanda, performatibitatea, hau da, elkarte sortzea, eta preskripzioak edo aginduak sinatzaileentzat, kontratuaren barruan (Harvey 2005). Beste modu batera esanda, ondorio juridiko bete-beteak.

Bestetik ere, ezin alde batera utzi, aurrekoarekin batera, kontratu horien berezitasunak, hizkera juridikoaren barnean kategoria markatuak baitira horiek, are gehiago notarioaren esku-hartzea gertatzen denean. Horra, hitz gutxitan esanda, Dufau notarioaren lanak gogora dakarren aztergaia: egoera komunikatibo formala, performatiboa, itzulpenaren bidez, frantsesa eta euskara jokoan jartzen dituen, 1927 eta 1930. urteetan. Zinez ohargarriak, inondik inora, senperraren ahaleginak, legeria estuaren gainetik euskarari lekua egiteko, duintasun osoz, zeregin juridikoetan. Azpimarratzeko modukoa, aldi berean, euskararen estatusa eta corpusa lantzeko gogo, halako testuetan ez baitzen alferrekoa zer jasotzen zen eta nola jasotzen zen. Bitzuok, beraz, aintzat hartzeko modukoa.

2.2.2. Testugintza juridikoaren ezaugarriak

Gorago esan den bezalaxe (ikus 2.1), bi notario-testu dira aztergai: lehena, *Statuts de la Mutuelle-Assurance "Saint-Pierre". Siège à Saint-Pee-sur-Nivelle quartier d'Olhaso*, 1927ko apirilaren 29koa (aurrerantzean, S.P. 29.04.27), eta, bigarrena, *Statuts de la Mutuelle-Assurance "Saint-Jean". Siège à Saint-Pée-sur-Nivelle quartier d'Urgury*, 1930eko urtarrilaren 19koa (aurrerantzean, S.J. 19.01.30).

Izan ere, hauexek dira testuon xehetasunik nabarietak:

A) Testuen ezaugarriak

Lehenengo testuak idazmakinaz paratutako hamaika folio eta erdi ditu, bi aldeetatik idatzita. Izenburua, frantsesez, lehen aipatutakoa; euskaraz, berriz, jarraikoa: *"Jondoni-Petri" deitzen den azienda lagungarriaren bitezardeak edo kondizioneak. Egon lekhua Semperen Olhasoko kartierean*. Bigarren testuak idazmakinaz paratutako zazpi folio ditu, bi aldeetatik idatzita. Izenburua, frantsesez, lehen aipatutakoa; euskaraz, berriz, jarraikoa: *"Jondoni-Joani" deitzen den azienda lagungarriaren bitezardeak edo kondizioneak. Egon lekhua Semperen Urguriko kartierean*.

Bi testuon eskuineko aldean, euskarazko bertsiota dago jasota, eta, ezkerrekoan, frantsesekoa. Bi-biak ere jatorrizkoak dira, notarioak bere protokoloan gorde beharrekoak, eta ez kopia kolazionatu edo kautotuak (Pillebout & Yaigre 2009: bereziki, 91-97). Eta, jatorrizko agiriak diren heinean, sinatzaileen sinadurak berorietan agertzen dira. Itxierako formulak ere frantsesez eta euskaraz daude jasota.

B) Testuak eta paratestuak

Ezaguna da notario-agirietan, testuaz aparte, sarri-sarri agertzen direla beste-lako paratestuak, notario-legeriak arautzen dituenak. Hartara, bi testuetan, folioen zenbaketa agertzen da bazterretan. Goian, ezkerreko aldean *texte français*, eta eskuineko aldean *texte basque* izenburuak jarri dira. Eta, folio bakoitzaren aurreko aldean, paper bereziaren zenbakiak jasotzen dira, notario-agirietan erabiltzen direnak, kautotasunaren berme. Zigiluak ere paper horri dagozkionak dira. Bi testuek beren karpeta dute. Osoagoa, irudi batez, 1930. urtekoa. Dena den, bi testuen artean, desberdintasunik bada izan: S.P. 29.04.27 agirian, notarioaren sinadura erdia agertzen da bazterretan; S.J. 19.01.30 testuan, aldiz, notarioaren eta sinatzaileen sinadura osoak agertzen dira bazterretan.

C) Edukia

S.P. 29.04.27 deituriko agiriak elkarte berriaren hamasei artikulua jasotzen ditu. Bertara biltzen dira, besteak beste, eta notario-legeriak agindu bezala, honako hauek:

1. Notarioaren izen-abizenak eta notariotzaren kokalekua.
2. Agertzaileen identifikazioa.
3. Agertzaileen borondatea, elkarte edo "konfraria" eratzeko.
4. Hamasei artikulua, horien gaiak hurrengoak direla: kide eratzailak, egoitza, izena, helburuak (1 eta 2. artikulua); administrazioa (3, 4 eta 5. artikulua); kide berriak (6 eta 7. artikulua); abereen inguruko gertakizunak (8 eta 9. artikulua); ordainketa (10 eta 11. artikulua); urteko kontuak (12, 13 eta 15. artikulua); kofraria ezabatzea (14. artikulua); administratzaileen ahalak (16. artikulua).
5. Notarioak fede ematea.
6. Lekua eta data.
7. Sinadurak, irakurketaren ondoren.

S.J. 19.01.30 deituriko agiriak elkarte berriaren hogeitun artikulua jasotzen ditu. Bertara biltzen dira, besteak beste, eta notario-legeriak agindu bezala, honako hauek:

1. Notarioaren izen-abizenak eta notariotzaren kokalekua.
2. Agertzaileen identifikazioa.
3. Agertzaileen borondatea, elkarte edo "konfraria" eratzeko.
4. Hogeitun artikulua, horien gaiak hurrengoak direla: kide eratzailak, egoitza, izena, helburuak (1 eta 2. artikulua); administrazioa (3 eta 4. artikulua); kide berriak (5 eta 6. artikulua); abereen inguruko gertakizunak (7, 8 eta 9. artikulua); ordainketa (10. artikulua); urteko kontuak (12, 13, 14, 15, 16, 17 eta 18. artikulua); administratzaileen ahalak (19 eta 20. artikulua).
5. Notarioak fede ematea.
6. Lekua eta data.
7. Sinadurak, irakurketaren ondoren.

Bi testuak, hortaz, itxura bertsukoak dira. Horrek, besterik gabe, bide ematen digu uste izateko formula berberaren arabera eginak direla, alegia, behin lehena eginenez gero, besteak molde berean egiteko modukoak direla.

Horren aldeko arrazoiak dira, apartera joan gabe, notarioen hizkuntzak daukan izaera formularioa, hau da, formula finkatu ondoren, formula bera egokitu egiten du hainbat aldiz notarioak, kasuan kasuko zertzeladen aurrean. Bestalde ere, esan daiteke Dufau notarioak euskaratu zuela formula hori eta halakoetan erabili zuela. Horrek ere gogora ekartzen du osterantzeko aukera, bestelako agiriak ere euskaraz egin zirela gogoetatzeko, behin formula eskuratu eta gero, formula hori aplikagarri izan zitekeelako beste kasu batzuetan.

Oraingoz, hala ere, ez dago horren frogarik. Egia esan, ezari-ezarian bada ere, halakoak ari dira agertzen, eta espero izatekoa da beste batzuk ere bide beretik egungo euskaldunen eskuetara etortzea, garai horretan, Ipar Euskal Herrian bederen, horretarako baldintza eta goera egokiak izan bazirelako.

2.3. Testugintza juridikoa euskaraz: barne baldintzak

2.3.1. “Euskaltzaleen Biltzarra”: notarioak eta abokatuak

Azken urteetan ari da zabaltzen, Euskal Herri osoan, euskarak Iparraldean, XIX. mendearen azkenean eta XX. mendearen erdia arte izan zuen bultzada nahiz presentzia eder eta eragilearen lekukotza. Izan ere, badira horren inguruan jardun izan duten ikertzaileak.⁶ Giro nahasia zen hura, batez ere, politikaren aldetik. Eza-gunak ere, “xuri-gorrien” arteko liskar latzak, Frantziako Errepublikaren laikotasuna zabaltzeko tenorean (Arbelbide 2007). Horretan ari zen “Euskaltzaleen Biltzarra” izeneko elkarteak, Hendaian 1901. urtean eratu zena, eta Iparraldeko nahiz Hegoaldeko hogeita hamar-berrogei lagunek osatu zutena (Charriton 2003 eta, orobat, Xarriton 2002).

“Euskaltzaleen Biltzarra” deituriko elkarteak, sorreratik bertatik, bazituen bere jomugak eta helburuak, Jean Goyhenetche historialariak egoki adierazi bezalaxe:

Au moment du triomphe de la République “radicale” en France, Euskaltzaleen Biltzarra est porté sur les fonds baptismaux par des basquistes d’horizons politiques divers sincèrement épris de la langue basque et désireux de la défendre à tout prix.

Au-delà des querelles et des polémiques, tous ont en commun un point important: la limitation de leur action au terrain linguistique, dans une vision idéaliste et élitiste, pseudo-académique, sans qu’il y ait une réflexion sérieuse sur les aspects sociaux, sociologiques de la langue basque.

Il faut donc nous interroger sur les caractéristiques sociales et culturelles de la base de départ, car c’est sur cette base que se développera pendant plus d’un demi-siècle le mouvement culturel basque.

Les fondateurs de la Fédération Littéraire Basque puis d’Euskaltzaleen Biltzarra se considèrent les détenteurs d’un savoir littéraire ou linguistique, chargés d’imposer —telles des élites— les normes que chacun estime les meilleures, les plus rationnelles, les plus scientifiques. Le champ culturel et linguistique basque devient égale-

⁶ (Zenbait egile 2001). Bide beretik, Hernández Mata (2007), eta ikus, halaber, 4. oin-oharra.

ment le lieu d'exercice du pouvoir détenu au nom du savoir, le lieu de déploiement de rapports de pouvoir (Goyhenetche 1993: 13).

Elite horren barruan, zer esanik ez, notarioek leku berezia zuten, haren esanetan:

A partir des renseignements fournis par les listes de 1903, 1904, 1905, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912 et 1913, nous avons pu dresser un tableau assez complet de l'activité sociale ou professionnelle des adhérents.

Rubrique "professions libérales": nous y avons regroupé d'un côté les médecins (les plus nombreux), dentistes, pharmaciens, vétérinaires, de l'autre les notaires (les plus nombreux), les avocats, quelques huissiers. Les rares étudiants relevés font soit du droit, soit de la médecine. Nous les avons donc classés dans cette même rubrique (Goyhenetche 1993: 16).

Haiek urtero egiten zuten euren ospakizuna, eta horretara biltzen ziren kideak, atseginen bildu ere. Horretan jartzen du bere kritika Jean Goyhenetchek, euskal kulturaren alde egiten zuten lanak ez baitu behar beste fruiturik ekarri:

La pratique culturelle devient une activité dilettante, une agréable conversation de salon, l'occasion de sacrifier au rite bourgeois du banquet, pendant que le peuple basophone travaille dans les champs et les usines (Goyhenetche 1993: 25).

L'observation des photographies de 1910 et 1911 permet de restituer assez facilement l'atmosphère feutrée où devaient évoluer ces basquistes endimanchés à la mode urbaine; leur vernis de raffinement culturel ou intellectuel peut dissimuler des situations sinon d'exploitations économiques, du moins de disparités sociales, servir de paravent à l'indifférence, l'agressivité, l'hostilité entre les classes (Goyhenetche 1993: 28).

Le combat pour la langue servant de support du conservatisme social et idéologique, le mot "Eskualzale" revêt une sorte de mutation, acquiert désormais une connotation idéologique confisquée par le groupe social dominant (Goyhenetche 1993: 29).

Testuinguru horretan ari zen lanean Dominique Dufau notarioa. Lehen aipamena 1929. urtean egiten zaio.⁷ Kidea ez ezik, elkartearen diruzaina ere izan zen, 1931. urtetik gerora, aurrerago Donapaleuko notarioa zen Diriar jaunaren ardura hartuz (Goyhenetche 1974a; ildo beretik 1974b). Maulen hartu zuen kargua, eta, urte horretan bertan, lehen abisua igorri zuen, Hegoaldeko euskaldunek euren kuotak ordain zituzaten (Dufau 1932: 2). Areago, 1936ko urtekarian, Dufauk artikulutxo bat argitaratu zuen, titulu honen azpian: *Eskualdun emaztea, ohiduren begirale* (Dufau 1936). Haren lana, diruzain moduan, ohoratua izan zen hainbat aldiz; 1933. urtean, Louhossoan:

M. Dufau, trésorier, se lève quand le tonnerre des applaudissements a fini de saluer la péroraison de notre sympathique secrétaire. Il fait remarquer que M. l'abbé Elissalde est le plus actif artisan des concours primaires et qu'il faut le remercier de l'œuvre accomplie. Il donne ensuite des nouvelles de la caisse: on n'est pas riche, mais on n'a pas de déficit à déplorer. L'Assemblée est heureuse de féliciter son fidèle administrateur (Lafitte 1933: 468).

⁷ Etchepare (1929: 178): "Bospasei minuta ez ditu hasia dela, non agertzen baita Oxobi, dakizuen aurpegi orozbat samur-gorri eta ezti harekin; Oxobiren ondotik —ardura, bethi ez arren— Dufau, Sempereko notari arraia. Eskuak elgarri tinka orok, eta buruzagia bere egitekoari aizinat, batzuek ala bertzek artetan gure iduripena adiarazten dakogularik".

1937. urtean, Hazparden: “Dazantze ichildu eta guhaur esku jotzetik gelditu gireneko, Elissalde, Gerezieta-ko jaun erretorak eta Dominique Dufau, Senpereko jaun notarioak chehe chehea eman dute iragan urtheko lan eta konduen berri” (Oxobi 1937: 208).

1938. urtean, Domezainen: “M. Dominique Dufau, notaire à Saint-Pée-sur-Nivelle, donne d’excellentes nouvelles des finances de l’Association et sa gestion est approuvée à l’unanimité” (Lafitte 1938: 217). Gerra ondoren ere, lan berean dihardu Dufauk. 1953. urtean, kargua uzteko erabakia adierazten du:

Dominique *Dufau* nekhatua omen da eta harek ere diruaren zaintzea bertze bati fidatu dio: Andre Ospital Aldudarrari. Frantziako buruzagiek beren untziarentzat Dufau jaunaren artha balute, Frantzia ez loake doan bezen gaizki! Eskugain pollita gelditzen zaio Eskualzaleen Biltzarrari aurthen oraino. Hobe! Eta agian hainitz urthez... (Eskualzalea 1953: 353).

Harik laburrera, 1956. urtean, haren heriotzaren berri ematen da:

Dominique Dufau, Senpertarra, hogoi urthez goiti batasunaren diru-zain izana; ororen adichkide nahi zena eta orok maite zutena, hain zen izpiritu argi eta esku zabaldua, eskuaraz ala erdaraz berdin izkiriatzaile pollita eta ichtorio kondatzaile paregabea (Begiluz 1956: 392).

Azken aipamena *Herria* astekariak egin zion:

Erran behar dugu, luma ona zuela gisa berean deseinen egiteko; eta behin baino gehiagotan aphaindu dauzku Eskualzaleen Biltzarreko kartak eta gainerateko paperak. Bertze afizione bat bazuen: Erran behar litake ere zoin laket zuen zerbitzu egitea nor nahiri, bere ahale araber (Eskualzalea 1956).

2.3.2. *Zergatik euskaraz?*

Zerk eraman zuen Dufau notarioa, bi testu horiek euskaraz egitera? Zaila da erantzuna asmatzen. Nolanahi ere, bera aurretiaz ere ibilia zen horrelako gorabeheretan, elkarte euskaltzaleen barruan. Hara zer esaten zion aita Lafitte gazteari, 1930. urtean, igortzen zionean gutuna: “Un cordial merci de votre aimable lettre du 5 Mars courant. Les felicitations de Monsieur le Supérieur, notre Président, me flattent et me touchent je l’en remercie vivement. Le projet des statuts plaît; le notaire se trouve satisfait et amplement récompensé” (Dufau 1930: 1. lerrokada).

Han bertan azaltzen ditu bere euskal kezkek:

Très curieuse l’existence à ce jour de “Gure-Herria”. La docte revue conçue dans l’esprit de quelques prêtres, vrais et dignes enfants de l’Eskual-herri, prit naissance, ne vous voilez pas la face, en la cure de Saint-Pée un lundi de Pentecôte, si la mémoire m’est fidèle, et reçut aussitôt le baptême, ce qui était tout à fait chrétien.

Elle partit attrayante, séduisante, vers les divers coins du Pays Basque vers l’Etranger aussi et fut partout accueillie avec sympathie et par certains intellectuels avec une curiosité étonnée. Elle ne possédait aucune ressource, mais elle avait vie, santé, excellents bagages.

Nous l’aimions d’un amour ardent, nous en étions très fiers (Dufau 1930: 3, 4 eta 5. lerrokadak).

Elkarteen giroa ere egoki azaltzen du:

Nous nous assemblions de temps à autre. Nos réunions, amicales avant et jusqu'au milieu du repas (particulièrement soigné pour la circonstance) dégénéraient en fâcheries burlesques au dessert, devenaient "Bourbonniennes au café... L'heure de la séparation nous trouvait tout étonnés... d'avoir à peine effleuré les questions à l'ordre du jour et de nous être mutuellement enguirlandés avec plus ou moins d'art pour... que sais-je?... tics, travers, raisons personnels..." (Dufau 1930: 7. lerrokada).

Horren ondorioz, esan daiteke, behin-behinean bada ere, Dufauk aurrerapausoa eman zuela, eta euskarazko prosa juridikoan berebiziko aurrekaria eman zigula. Egia da ez zuela erabili euskara bere zeregin juridiko idatzietan, modu sistematiko eta antolatu batean. Legeriak, eta, ziur asko, formazio akademikoak ere ez zitzaizkion horretan lagungarri gertatuko. Zinezkoa da, alabaina, euskaraz eta euskaldunei zerbitzu eman nahian, *Herria* deituriko astekariak haren heriotza-unean gogoratu zenez, ahaleginak egin zituela halako tresna juridikoak euskaraz emateko, frantsesez ziren notario-formulak euskaratuz eta erabiliz.

Euskara doitu eta osatu behar izan zuen horretarako, hau da, bitartekotza-lana egiteko. Beste horrenbeste egin zuten "Euskaltzaleen Biltzarra" aipatuan aritu ziren beste ogibide batzuetakoek, euskal testugintza baten eskizari. Apaizak eta medikuak ez dira horretan azkenak (Xarriton 2008). Eurek ere eguneroko harremanetan ziren euskal bezeroekin, eta haien beharrak asebetze behar zituzten.

Egia da, orobat, bazutela kultura aski horretarako. Elite burgesekoak ziren neurrian, kultura hori euskaraz emateari ekin zioten, herri xehe euskaldunak horren ezaupidea izan zezan. Ez zuten goi mailako jakituria eman euskaraz; bai, ordea, jakitate instrumentala, aldi berean gai jakingarri eta ohargarriekin osatzen zena. Dufauren hitzak dira horretan erabakigarri. Haren lana ere, erakusgarri, frantsesez eta euskaraz ari delako, kultura-gaietan, ipuinetan eta abarrekoetan. Aldi berean, eta horra berrikuntza, noizbait ere, luma (edo, hobeto esanda, idazmakina) erabili zuen bere ofizioko testuak euskaraz emateko, debekuen eta erabilera ezaren gainetik.

3. Testuen ezaugarri linguistikoak eta traduktologikoak

Dufauk, senpentera izanik, Iparraldeko euskara darabil, lapurtera, alegia. Testu juridikoen kasuan, bestelako testuetan bezalaxe, Iparraldek tradizio urria ezagutzen du (Saint-Pierre 1951). Horretan ere, lapurtera idatziaren jabea da, eta haren ezaugarriak betetzen ditu (Pikabea 1993 eta, orobat, Oyharçabal 2001). Hala ere, Dufauk eskura duen euskararen aldetik, badira on-gaitzak. Hasteko, frantsesa da testu horien sorburu-hizkuntza (SH) eta euskara xede-hizkuntza (XH). Bi hizkuntzen arteko harremanak, itzulpenaren bidez, luzeak dira, nahiz eta arlo juridiko eta administratiboan euskarak presentzia laburragoa izan. Bestalde, testu horiek itxiak dira, hau da, hasieratik azkeneraino egitura osoa daukate, eta erreferentzia egiten diote antolamendu juridiko zehatz bati, Frantziakoari, hain zuzen ere.

Horiek eramaten dute Dufau bera, dela lexikoan, dela fraseologian, dela morfojoskeran, dela diskurtsoan, frantsesaren egituretara eta esamoldeetara. Legeak bakarrik ez, lege horrek daraman tradizioak ere horra lerratzen du Dufau, testuaren maila desberdinetan. Hartara, hiru arlo hauek bereiz daitezke banan-banan:

3.1. Grafia

Testuen grafia euskararena da, Iparraldeko euskararena, alegia, garai hartan erabiltzen zena. Grafia horren barruan, konturik nabarienak hauexek izan daitezke: batetik, “ch” eta “kh” kontsonante-taldeak erabiltzea (“ichtripu”, “ekharri”); eta, bestetik, “m” hizkia erabiltzea (“kampo”). Nolanahi den ere, erregularitate osoz darabiltza forma horiek, literatura-testuetan bezalaxe (Mujika 2002).

3.2. Terminologia juridikoa

Terminologia juridikoaren barruan bereiz daitezke, lehen so batez bederen, kontzeptu tekniko-juridiko hutsak, erdi teknikoak (hizkera erkideak eratorriak eta hizkera juridikoan esanahi berezia hartzen dutenak) eta hizkera erkidekoak (Alcaraz Varó & Hughes 2009). Ildo beretik ere, Cornu jaunak bereizi ditu termino juridiko propioak eta bitarikoak, azken horiek hizkera juridikotik harago doazen neurrian (Cornu 2005).

Dufauk baditu halakoak bere testuetan. Oro har, bere lexikoan askoz gehiago nabarmentzen dira hizkera erkidetik hizkera juridikoak hartzen dituen hitzak. Bestalde, zuzenbidean ohiko den bezalaxe, Dufauk ematen ditu termino horiek, arlo bakoitzaren barnean. Horretara jarrita, koherentzia eta sistematikotasuna ez zaizkio falta, arloz arloko terminologia euskaraz eraterakotan. Har bitez, adibide gisa, elkartearen administrazio-arduradunak: *President edo Buruzagi, Tresorierkoa edo moltserokoa eta lau Komisario* (S.P. 29.04.27 3/4).

Sinonimia ugaria da, batik bat, hitz teknikoetan, frantsesezko maileguak berarekin baitakar esamolde neurtuagoa. Lexikoaren aldetik ere, begien bistakoa da frantsesaren eragina, maileguen bidez. Hortaz, testuen lexiko juridikoan nabariak dira horiek, lan honetako testuen hustuketa terminologikoaren arloan erakusten den bezala. Larramendiren zantzuetatik bat ere ez da falta: *bitezardeak edo kondizioneak* (S.P. 29.04.27 agertze-atala).

3.3. Morfojoskera

3.3.1. Artikuluetan sailkatuta dago testua, eta, horren ondorioz, gehienetan, perpausak laburrak eta aginduzkoak dira.

3.3.2. Aditzaren aldiari eta aspektuari buruz, bi hizkuntzen arteko baliokidetasunak ez dira beti errespetatzen. *Oraina*, *iragana* eta *geroa*, sarri askotan, hala itzultzen dira. Ez beti: *oraina*, askotan, *geroaren* bidez agertzen baita.

S.P. 29.04.27 2

Article Deuxième

La Société a son siège à Saint Pée sur Nivelles, au quartier d’Olhasso;
Elle est dénommée «Saint-Pierre»
Elle assure les taureaux, bœufs, vaches, génisses, bouvillons, veaux, à la condition que le bétail réside dans les quartiers d’Olhasso et d’Olha.

Bigarren artikulua

Lagungarri hunen egoitza da Semperen Olhasoko kartier edo etchealdean;

Izendatua da “Jondoni-PETRI”.

Seguratzzen ditu zezenak, idiak, behiak, zokorrak, migak eta chahalak, bainan Olhaso eta Olhako kartier edo etchealdetan bakarrik.

S.P. 29.04.27 3/4

Articles Troisième et 4ème

La Société sera administrée par un Président qui remplira en même temps les fonctions de Trésorier et par quatre Commissaires.

Ils sont élus pour un an, mais le Président est rééligible. Les fonctions de Président-Trésorier sont rétribuées SIX CENTS francs pour frais divers.

Celles de Commissaire sont gratuites et sont dévolues par roulement entre les Sociétaires.

Celui qui, sans motif sérieux refuserait ces dites fonctions, serait exclu de la Société.

Pour les tournées qu'ils doivent faire pour les évaluation annales, il leur est alloué une indemnité globale de quarante francs.

Chaque année, les nominations des Commissaires ont lieu à la majorité, à la réunion de la Saint-Blaise (3 février)

Hirugarren eta Laugarren artikulua

Lagungarri hau administratua edo erabilia izanen da President edo Buruzagi batez, Tresorierkoa edo moltserokoa eginen duena, eta lau Komisarioez.

Hautatuak dire urthe batentzat, aldiz, berriz utz liteke kargu berean President edo Buruzagia; hunek hunkituko ditu SEI EHUN libera urthetik fresentzat.

Komisarioen kargua urrikakoa da eta denek aldizka bethe beharko dutena.

Kargu hori, arrazoinik gabe, bethe nahi ez duenak lagungarri huntarik kampo izanen da. Urtheke estimuen egiteko urratsentzat bereziak dire, komisarioentzat urthean berrogoi libera.

Urthe guziz, komisarioen hautatzea eginen da San Blas egunean, egun hortan egin den anai guzien bilkuran (otsailaren hiruan).

Hartara, oso adierazgarria da aurrerago esan dena, batez ere, ikuspegi traduktologikoari begira:⁸

S.P. 29.04.27 12

Article Douzième

Le produit de tout animal sinistré, pris à la charge par les Commissaires, appartient à la Société.

Hamabigarren artikulua

Komisarioek beren kargu hartu duten alimaleen probetchu guziak onduko du lagungarria.

3.3.3. “Egitezko kasua/ondorio juridikoa” silogismoa ohiko bidetik itzultzen du: “ba-” partikula, lokailu baldintzazkoaren kutsua denean, eta bestetik aditza geroan jarrita.

⁸ Aierbe Mendizabal (2007). Ikus, orobat, Orpustan (1997: eta, bereziki, 95-129).

S.J. 19.01.30 15

Article Quinzième

Dans le cas ou un sociétaire voudrait se débarrasser sous le couvert de la société d'une bête atteinte de tuberculose, maladie constatée par le vétérinaire, il supportera une perte de 25 pour cent sur ce que toucherait la société.

Hamabortzgarren artikulua

Azienda bat hetikatzen denean marechalaz kondenatua, jabeak nahi badu enkaminatu konfardiaren gain emanik, galduko du ehunarentzat 25 libera konfardiak hunki dezaken dirutik.

3.3.4. Formula estereotipatueta, Dufauk beti egiten ditu ahaleginak, formularik sinpleenak eta euskaldunenak emateko:

S.P. 29.04.27 6

Article Sixième

Toute personne qui voudra faire assurer son bétail à la Société devra prévenir les Commissaires; ceux-ci examineront avec soin la bête; s'il y avait un doute à son admission, elle sera soumise à la visite du vétérinaire et il sera statué suivant sa décision.

Seigarren artikulua

Lagungarrian azientak sartu nahi dituztenek beharko dituzte komisarioak abisatu; hauk ikusiko eta miatuko dituzte alimaliak; ez badire satisfos miatuak izanen dire marechalaz; hunen erranak eginen du legea.

3.3.5. Anaforikoak ere ez dira asko; nahiago du Dufauk puntuazioaren bidez eta beste teknika batzuen bidez horien ordainak eman:

S.P. 29.04.27 13

Article Treizième

Les admissions dans la Société pourront avoir lieu pendant les quinze jours qui suivront la Saint-Blaise (3 février) où s'ouvrira le livre des entrées et sorties des sociétaires. Les trimestres qui suivront, l'on pourra, pendant un délai de huit jours, effectuer des augmentations et des diminutions dans le capital assuré, mais aucun assuré ne pourra définitivement quitter, en cours d'année, la confrérie, à moins d'y laisser assurée au moins une tête de bétail. S'il veut y entrer, au contraire, il sera tenu d'assurer au moins une tête de bétail.

Hamahirugarren artikulua

Lagungarrian sartu edo ateratu nahi direnentzat liburua idekia izanen da San Blas egunean eta hamabortz egunez. Bertze trimestretan zortzi egunez kapitalak emendatu edo ttikitu abalko dire. Manera guziz, urthe hasian atheratzen den anaiak beharko du azienda bat lagungarrian utzi urthea akabatu arte. Hala hala epetarik kampo sartu nahi duenak, azienda bat bederen beharko du asuratu.

3.3.6. Aposizioen jokoak ere argia da:

S.P. 29.04.27 5

Article Cinquième

Le Président-Trésorier et les quatre Commissaires, étant administrateurs de la Société, décident des admissions, prononcent les exclusions, fixent les indemnités en cas de sinistre, et statuent en dernier ressort, sans appel, sur toutes les difficultés relatives à l'Association.

Cette Commission délibère en toute matière, à la majorité des voix; celle du Président-Trésorier, est prépondérante.

Bortzgarren artikulua

Buruzagi-Moltseroak eta Komisarioek onhetsiko dituzte lagungarrian sartu nahi direnak, hala hala kamporat manatzen ahalko dituzte; malur edo ichtripu baten ondotik finkatuko dituzte bakotchak eman behar duen diru partea; lagungarriaren harat-hunat eta makur guzietan legea eginen dute. Manera guziz bozkatuko dire; gehienen bozek manatuko dute. Buruzagiaren bozak bia balio ditu.

3.4. Diskurtsoaren nondik norakoak, traduktologiaren bide-zidorretan

3.4.1. Lehendabizi esan behar da testuak bi kontratu direla. Bi-bietan, hortaz, sinatzaileen artean ezartzen dira, aurrerago esan bezala, halako aginduak, guztientzat bete beharrekoak direnak. Horien barruan ibiliz gero, hiru maila desberdin bereiz daitezke:⁹

3.4.1.1. Azaleko mailan, grafia, lexiko eta gramatikaren ikuspegitik, banaketa artikuluetan egiten da, horretarako ere lehen banaketa notario-agiriari dagokiela. Hala ere, berehala aurkitzen ditugu bi hizkuntzetan (SH eta XH) halako ezaugarri markatuak, zuzenbidearen hizkera erakusten dutenak: zehaztasun terminologikoa, sinonimia eta polisemia, forma hertsia eta erritozko hizkera.

Hori lexikoaren arloan nahikoa bada, sintaxiak ere erakusten digu zuzenbidearen marka. Perpaus luzeak ere ez dira gutxi, eta zenbait artikulutan punturik ere ez dago. Bestalde, hirugarren pertsona erabiltzen da aginduak ezartzeko. Eta, hari beretik, debekuen formulazioa eta errepikapenak, nominalizazioarekin batera, oso esanguratsuak dira.

3.4.1.2. Diskurtsoaren eta testuen mailan, multinomia lexikala agertzen da, bertan hitz-kate luzeak datozela, abereek izan ditzaketen arriskuak eta salbuespenak adierazten dituztenak. Euren artean ere, oro hartzaileak izan nahi eta den-denak artikulatu batean sartzen dira:

S.P. 29.04.27 5

Article Cinquième

Le Président-Trésorier et les quatre Commissaires, étant administrateurs de la Société, décident des admissions, prononcent les exclusions, fixent les indemnités en cas

⁹ Orts Llopis (2005). Ikus, halaber, Ivanova (2009).

de sinistre, et *statuent* en dernier ressort, sans appel, sur toutes les difficultés relatives à l'Association.

Cette Commission *délibère* en toute matière, à la majorité des voix; celle du Président-Trésorier, est prépondérante.

Bortzgarren artikulua

Buruzagi-Moltseroak eta Komisarioek *onhetsiko dituzte* lagungarrian sartu nahi direnak, hala hala kampionat *manatzen abalko dituzte*; malur edo ichtripu baten ondotik *finkatuko dituzte* bakotchak eman behar duen diru parte; lagungarriaren harat-hunat eta makur guzietan *legea eginen dute*. Manera guziz *bozkatuko dire*; gehienen bozek manatuko dute. Buruzagiaren bozak bia balio ditu.

3.4.1.3. Maila pragmatikoan, bistan da testuek lege-, arau- edo manu-indarra daukatela sinatzaileen artean, askatasunez hitzartuak izan baitira. Indar performatiboa daukate, eta aditz performatiboak ere ugari dira. Ezaugarri propio horien bidez, eta itzulpena baliatuta, diskurtso juridiko beregaina lortzen da bi hizkuntzetan. Frantsesezko testuak, hala ere, oinarrian du Frantziako sistema juridikoa; euskarazkoa, aldiz, isla da, berez ez da autonomoa, eta, onik onenean ere, helburu informatiboak ditu, arau-emaileak baino. Caoren hitzetan adierazteko:

This category of legal translation may also include private documents such as contracts, the bilingual texts of which are equally authentic in a bilingual or monolingual jurisdiction. For instance, in a non-English speaking country, contracts sometimes may stipulate that the versions of the contract in the official language of the country and English are both authentic, even though the language of the court and the country does not include English. In this first category of legal translation, the communicative purposes of the SL and TL texts are identical.

Secondly, there is legal translation for informative purpose, with constative or descriptive functions. This includes the translation of statutes, court decisions, scholarly works and other types of legal documents if the translation is intended to provide information to the target readers. This is most often found in monolingual jurisdictions. Such translations are different from the first category where the translated law is legally binding. In this second category, the SL is the only legally enforceable language while the TL is not (Cao 2007: 11).

3.5. Itzultze-lana: baliokidetasunaren arazoa

Hurrengo kontua, traduktologiaren ikusmiratik, izan daiteke noraino den itzulpen-lan hori baliokidea, hots, noraino gerta daitekeen bi testuotan halako autonomia osoa, zein bere hizkuntza eta sistema juridikoan. Ezezkoa erantzun behar, tamalez, kasu honetan. Izatez, sistema juridiko baten barruko bi testu baliokide bilatzen dira. Hariari segiz, bistan dago euskarazko testuak ez duela bere oinarrian halako sistema juridiko-linguistiko propiorik. Hona hemen Gemar-en iritzia horren inguruan:

Dans ces conditions, peut-on, en traduction juridique, atteindre les deux objectifs simultanément, soit l'équivalence des textes (langue) dans chaque système (juridique), sans sacrifier l'un au détriment de l'autre? Si sacrifie il y a, doit-on, afin de réaliser l'équivalence fonctionnelle, sacrifier soit l'application de la règle de droit, objet

même de cette équivalence, soit l'expression de la règle? Le dilemme de la traduction juridique tient dans cette alternative: "D'un côté, elle [l'équivalence] doit se garder de corrompre la langue par le calque servile qui n'en respecte pas le génie et la structure, de l'autre côté, il lui faut ne pas trahir le sens du message par l'imperfection inhérente à ce genre d'équivalence" (Pigeon 1982: 279).¹⁰

Hitz gutxitan esateko, euskarazko testuak ez du berezko autonomiarik. Puntu honetara iritsita, hurrengo da galdetzea noraino baldintzatzen duen horrek Dufauk eginiko lana, edo, beste modu batera adierazteko, noraino den itzulpen hau sorburu hizkuntzaren zordun ala xede hizkuntzaren eramaile. Erantzutea, kasu honetan ere, ez da erraza. Horretarako metodologia jarrita badago ere (Houbert 2005), metodologia horrek beharrezko du itzulpen-estrategiak xehe-xehe menderatzea, terminologia eta fraseologia egoki zertu arte.

Taxu berean, esan daiteke, gure kasuan, Dufauk egoki egin zuela bere itzulpen-lana, eta lortu zuela sorburu hizkuntzaren kultura xede hizkuntzan artez adieraztea. Horretarako lagungarri izan zituen, besteak beste, euskara idatzi eta ahozkoa menderatzea, bi kontratu hauen gaia gizarte nekazariari buruzkoa izatea (bertako terminologia sakon ezagutzen baitzuen) eta kontratuen eduki juridikoak, legearen arabera izanik ere, sinatzaileen arteko borondateari bide zabala ematea (Dullion 2007).

Ez zuen eskuratu, bistan da, halako diskurtso juridiko osoa (horretarako asmoa ere ez zuen izan, ziur asko); bai, ordea, itzulpen egokia, geroko batean euskarari ireki ziezaiokeena halako mundu berria, ofizialtasunaren bidetik. Zernahi gisaz, aurrekari baliotsua, kontuan hartzekoa.

4. Testuen hustuketa terminologikoa eta datu-basea

4.1. Argigarriak

Testuen hustuketa honetara egin da: lehendabizi, hautatu dira zuzenbidearen ikuskeratik esanguratsu diren hitz eta esamoldeak. Gero, TRADOS sistemaren barruko Multiterm erremintarekin tratatu dira, datu-basea osatu arte. Datu-base horrek hirurogeita sei (66) sarrera edo fitxa ditu. Fitxa bakoitzak honako egitura hau du: —Frantseseko sarrera (SH); —Frantseseko testuingurua; —Euskarazko ordaina (XH); —Euskarazko testuingurua; —Iturria.

Iturria identifikatzeko letrak eta zenbakiak erabili dira honetara:

S.P. (*Saint-Pierre*) 29.04.27 (testuaren data) 6 (artikuluaren zenbakia).

S.J. (*Saint-Jean*) 19.01.30 (testuaren data) 7 (artikuluaren zenbakia).

Gisa horretan, irakurleak badu termino horien berri, eta, aldi berean, zein testuingurutan erabili diren. Ez dira barruratu kategoria gramatikalak, askoz adierazgarriago iritzi baitira, hustuketa horren bidez, Dufauk jorratu zituen estrategia traduktologikoak plazaratzeari, inguruan zituen baldintzak izanda.

¹⁰ Gemar (2007). Ikus, orobat, Gemar (2006).

4.2. Datu-basearen edukia: fitzak

après lecture faite

Frantsesezko testuingurua:

DONT ACTE.

Fait et passé à Saint Pée sur Nivelle.

En l'Etude de Me DUFU.

L'an mil neuf cent trente.

Et après lecture faite, tous les comparants ont signé avec le notaire.

irakurtu ondoan

Euskarazko testuingurua:

DONT ACTE

Semperen egina.

Notariaren buregoan.

Mila bederatzia ehun eta hogoi-ta hamarreen.

Irakurtu ondoan, gorago izendatu guziek signatu dute notariarekin.

Iturria: S.J.19.01.30

assurance mutuelle

Frantsesezko testuingurua:

Lesquels, en vue de la création et constitution d'une assurance mutuelle contre la mortalité du bétail, en ont établi et arrêté les statuts de la manière suivante:

azienden konfraria

Euskarazko testuingurua:

Zoinek, azienden konfraria baten egindura bati buruz, ezarri baitituzte bitezardeak edo kondizionaleak gisa huntarat:

Iturria: S.P.29.04.27

avis verbal

Frantsesezko testuingurua:

Tout assuré qui aura négligé de payer deux cotisations successives sera, après simple avis verbal de l'un des Commissaires, exclu de la Société.

hitzez abisatuko du

Euskarazko testuingurua:

Bi paga huts egiten dituen anaia lagungarritik kampo emana izanen da. Bere komisarioak hitzez abisatuko du kasu hortan ematen dena.

Iturria: S.P.29.04.27 9.

avoir droit à une indemnité

Frantsesezko testuingurua:

Dès qu'un veau naît, provenant d'une vache assurée à la Confrérie, l'assuré est tenu de prévenir immédiatement les Commissaires, ou au moins l'un d'eux, qui devra constater que le nouveau-né est bien vivant, pour qu'il puisse, le cas échéant, avoir droit à une indemnité.

lagungarriak emateko

Euskarazko testuingurua:

Chahal bat lagungarri huntan den behi batetik sortzen denean, jabeak beharko du beherala kartieroko komisarioa abisatu edo hunen orde bertze komisario bat. Komisa-

riok beharko du ikusi chahala bizi denez behar orduan balio bat lagungarriak emateko.

Iturria: S.P.29.04.27 6.

Basses-Pyrénées

Frantsesezko testuingurua:

Par devant Me Dominique DUFAU, notaire à Saint Pée sur Nivelles, canton d'Ustaritz (Basses Pyrénées) soussigné.

Basses-Pyrénées-ko Departamendu

Euskarazko testuingurua: Dominique DUFAU Sempereko Jaun Notariaren aintzinean, Uztaritzeko kantonamenduan, Basses Pyrénées-ko Departamenduan.

Iturria: S.P.29.04.27

bête atteinte de tuberculose

Frantsesezko testuingurua:

Dans le cas où un sociétaire voudrait se débarrasser sous le couvert de la société d'une bête atteinte de tuberculose, maladie constatée par le vétérinaire, il supportera une perte de 25 pour cent sur ce que toucherait la société.

azienda bat hetikatzen denean

Euskarazko testuingurua:

Azienda bat hetikatzen denean marechalaz kondenatua, jabeak nahi badu enkaminatu konfardiaren gain emanik, galduko du ehunarentzat 25 libera konfardiak hunki dezaken dirutik.

Iturria: S.J.19.01.30 15.

boeuf

Frantsesezko testuingurua:

La Société a son siège à Saint Pée sur Nivelles, au quartier d'Olhasso;

Elle est dénommée «Saint-Pierre»

Elle assure les taureaux, bœufs, vaches, génisses, bouvillons, veaux, à la condition que le bétail réside dans les quartiers d'Olhasso et d'Olha.

idi

Euskarazko testuingurua:

Lagungarri hunen egoitza da Semperen Olhasoko kartier edo etchealdean;

Izendatua da "Jondoni-PETRI".

Seguratzten ditu zezenak, idiak, behiak, zokorrak, migak eta chahalak, bainan Olhaso eta Olhako kartier edo etchealdetan bakarrik.

Iturria: S.P.29.04.27 2.

bouvillon

Frantsesezko testuingurua:

La Société a son siège à Saint Pée sur Nivelles, au quartier d'Olhasso;

Elle est dénommée «Saint-Pierre»

Elle assure les taureaux, bœufs, vaches, génisses, bouvillons, veaux, à la condition que le bétail réside dans les quartiers d'Olhasso et d'Olha.

zokor

Euskarazko testuingurua:

Lagungarri hunen egoitza da Semperen Olhasoko kartier edo etchealdean;

Izendatua da “Jondoni-PETRI”.

Segurutzen ditu zezenak, idiak, behiak, zokorrak, migak eta chahalak, bainan Olhaso eta Olhako kartier edo etchealdetan bakarrik.

Iturria: S.P.29.04.27 2.

canton

Frantsesezko testuingurua:

Par devant Me Dominique DUFU, notaire à Saint Pée sur Nivelle, canton d’Ustaritz (Basses Pyrénées) soussigné.

kantonamendu

Euskarazko testuingurua:

Dominique DUFU Sempereko Jaun Notariaren aintzinean, Uztaritzeko kantonamenduan, Basses Pyrénées-ko Departamenduan.

Iturria: S.P.29.04.27

commissaire

Frantsesezko testuingurua:

La Société sera administrée par un Président qui remplira en même temps les fonctions de Trésorier et par quatre Commissaires.

komisario

Euskarazko testuingurua:

Lagungarri hau administratua edo erabilia izanen da President edo Buruzagi batez, Tresorerkoa edo moltserokoa eginen duena, eta lau Komisarioez.

Iturria: S.P.29.04.27 3. et 4.

cotisation

Frantsesezko testuingurua:

C’est cette évaluation d’origine qui servira de base pour déterminer le quantum des cotisations à payer à chaque sinistre, ainsi que pour toutes autres dépenses s’il y a lieu.

zombat diru beharko duen anai bakotchak eman

Euskarazko testuingurua:

Estimu edo balio hunek jakinaraziko du, malur edo ichtripu baten ondotik zombat diru beharko duen anai bakotchak eman, despendio guziera buru egiteko.

Iturria: S.P.29.04.27 7.

création et constitution

Frantsesezko testuingurua:

Lesquels, en vue de la création et constitution d’une assurance mutuelle contre la mortalité du bétail, en ont établi et arrêté les statuts de la manière suivante:

egindura

Euskarazko testuingurua:

Zoinek, azienden konfraria baten egindura bati buruz, ezarri baitituzte bitezardeak edo kondizionaleak gisa huntarat:

Iturria: S.P.29.04.27

décider

Frantsesezko testuingurua:

Le Président-Trésorier et les quatre Commissaires, étant administrateurs de la Société, décident des admissions, prononcent les exclusions, fixent les indemnités en cas

de sinistre, et statuent en dernier ressort, sans appel, sur toutes les difficultés relatives à l'Association.

Cette Commission délibère en toute matière, à la majorité des voix; celle du Président-Trésorier, est prépondérante.

onhetsi

Euskarazko testuingurua:

Buruzagi-Moltseroak eta Komisarioek onhetsiko dituzte lagungarrian sartu nahi direnak, hala hala kampionat manatzen ahalko dituzte; malur edo ichtripu baten ondotik finkatuko dituzte bakotchak eman behar duen diru parte; lagungarriaren harat-hunat eta makur guzietan legea egingen dute. Manera guziz bozkatuko dire; gehienek bozek manatuko dute. Buruzagiaren bozak bia balio ditu.

Iturria: S.P.29.04.27 5.

délibère

Frantsesezko testuingurua:

Le Président-Trésorier et les quatre Commissaires, étant administrateurs de la Société, décident des admissions, prononcent les exclusions, fixent les indemnités en cas de sinistre, et statuent en dernier ressort, sans appel, sur toutes les difficultés relatives à l'Association.

Cette Commission délibère en toute matière, à la majorité des voix; celle du Président-Trésorier, est prépondérante.

bozkatuko dire

Euskarazko testuingurua:

Buruzagi-Moltseroak eta Komisarioek onhetsiko dituzte lagungarrian sartu nahi direnak, hala hala kampionat manatzen ahalko dituzte; malur edo ichtripu baten ondotik finkatuko dituzte bakotchak eman behar duen diru parte; lagungarriaren harat-hunat eta makur guzietan legea egingen dute. Manera guziz bozkatuko dire; gehienek bozek manatuko dute. Buruzagiaren bozak bia balio ditu.

Iturria: S.P.29.04.27 5.

dépense

Frantsesezko testuingurua:

C'est cette évaluation d'origine qui servira de base pour déterminer le quantum des cotisations à payer à chaque sinistre, ainsi que pour toutes autres dépenses s'il y a lieu.

despendio

Euskarazko testuingurua:

Estimu edo balio hunek jakinaraziko du, malur edo ichtripu baten ondotik zombat diru beharko duen anai bakotchak eman, despendio guziera buru egiteko.

Iturria: S.P.29.04.27 7.

déposer

Frantsesezko testuingurua:

Il est donne pleins pouvoirs au Président-Trésorier, de déposer à la Banque Le Crédit Basque, Agence de Saint Jean de Luz, le montant de toutes les cotisations perçues, d'en opérer totalement ou partiellement tous les retraits nécessaires au fur et à mesure des paiements à effectuer aux sociétaires en cas de sinistre; ledit Président-Trésorier pourra signer toutes pièces, tous registres utiles, recevoir les sommes, en donner quittances et décharges.

pausatu*Euskarazko testuingurua:*

Buruzagi-tresorierak izanen du podorea pausatzeko Donibane "Credit Basque" deitzen den bankoan konfardiako diru guziak; banko hortarik altchatzen ahalko ditu maluren pagatzeko beharko diren diru soma guziak; firmatuko ditu pausa edo altchamen horientzat behar diren paper guziak; emanen ditu ere behar diren kitantza guziak.

Iturria: S.J.19.01.30 19.**en donner quittances et décharges***Frantsesezko testuingurua:*

Il est donne pleins pouvoirs au Président-Trésorier, de déposer à la Banque Le Crédit Basque, Agence de Saint Jean de Luz, le montant de toutes les cotisations perçues, d'en opérer totalement ou partiellement tous les retraits nécessaires au fur et à mesure des paiements à effectuer aux sociétaires en cas de sinistre; ledit Président-Trésorier pourra signer toutes pièces, tous registres utiles, recevoir les sommes, en donner quittances et décharges.

emanen ditu ere behar diren kitantza guziak*Euskarazko testuingurua:*

Buruzagi-tresorierak izanen du podorea pausatzeko Donibane "Credit Basque" deitzen den bankoan konfardiako diru guziak; banko hortarik altchatzen ahalko ditu maluren pagatzeko beharko diren diru soma guziak; firmatuko ditu pausa edo altchamen horientzat behar diren paper guziak; emanen ditu ere behar diren kitantza guziak.

Iturria: S.J.19.01.30 19.**enchère publique***Frantsesezko testuingurua:*

L'assuré qui aura réussi, ou même essayé de tromper la Confrérie en y faisant introduire une bête tarée, provenant soit d'une enchère publique, soit de toute autre voie malsaine, sera exclu de la Société s'il en est ainsi décidé par la Commission.

inkante*Euskarazko testuingurua:*

Lagungarriaz baliatzen dena edo baliatu nahi duena sarraziz sano ezden alimalerik, inkantean edo bertze manera tcharrez erosirik, kaborat emana izanen da, hala nahi badute komisarioek.

Iturria: S.P.29.04.27 6.**Etat***Frantsesezko testuingurua:*

Si un animal meurt de maladie donnant droit à une indemnité de l'Etat, le Sociétaire qui l'aura touchée devra faire retour de pareille somme à la caisse de la Société qui la lui aurait déjà payée.

Gobernu*Euskarazko testuingurua:*

Alimale hil batentzat Gobernutik jabeak hunkitzen badu soma bat, beharko du lagungarriari gibelarat eman hunen ganik hunkitu saria.

Iturria: S.P.29.04.27 10.

évaluation annal*Frantsesezko testuingurua:*

Pour les tournées qu'ils doivent faire pour les évaluation annales, il leur est alloué une indemnité globale de quarante francs.

urtheke estimu*Euskarazko testuingurua:*

Urtheke estimuen egiteko urratsenzat bereziak dire, komisarioentzat urthean berrogoi libera.

Iturria: S.P.29.04.27 3.et 4.**exclu de la Société***Frantsesezko testuingurua:*

L'assuré qui aura réussi, ou même essayé de tromper la Confrérie en y faisant introduire une bête tarée, provenant soit d'une enchère publique, soit de toute autre voie malsaine, sera exclu de la Société s'il en est ainsi décidé par la Commission.

kamporat emana izanen da*Euskarazko testuingurua:*

Lagungarriaz baliatzen dena edo baliatu nahi duena sarraziz sano ez den alimale-rik, inkantean edo bertze manera tcharez erosirik, kamporat emana izanen da, hala nahi badute komisarioek.

Iturria: S.P.29.04.27 6.**fonction***Frantsesezko testuingurua:*

Celui qui, sans motif sérieux refuserait ces dites fonctions, serait exclu de la Société.

kargu*Euskarazko testuingurua:*

Kargu hori, arrazoïnik gabe, bethe nahi ez duenak lagungarri huntarik kampo izanen da.

Iturria: S.P.29.04.27 3.et 4.**frais***Frantsesezko testuingurua:*

Ils sont élus pour un an, mais le Président est rééligible. Les fonctions de Président-Trésorier sont rétribuées SIX CENTS francs pour frais divers.

fresa*Euskarazko testuingurua:*

Hautatuak dire urthe batentzat, aldiz, berriz utz liteke kargu berean President edo Buruzagia; hunek hunkituko ditu SEI EHUN libera urthetik fresentzat.

Iturria: S.P.29.04.27 3.et 4.**génisse***Frantsesezko testuingurua:*

La Société a son siège à Saint Pée sur Nivelle, au quartier d'Olhasso;

Elle est dénommée «Saint-Pierre»

Elle assure les taureaux, bœufs, vaches, génisses, bouvillons, veaux, à la condition que le bétail réside dans les quartiers d'Olhasso et d'Olha.

miga

Euskarazko testuingurua:

Lagungarri hunen egoitza da Semperen Olhasoko kartier edo etchealdean; Izendatua da "Jondoni-PETRI".

Seguratzten ditu zezenak, idiak, behiak, zokorrak, migak eta chahalak, bainan Olhaso eta Olhako kartier edo etchealdetan bakarrik.

Iturria: S.P.29.04.27 2.

gratuite

Frantsesezko testuingurua:

Celles de Commissaire sont gratuites et sont dévolues par roulement entre les Sociétaires.

urririkako

Euskarazko testuingurua:

Komisarioen kargua urririkakoa da eta denek aldizka bethe beharko dutena.

Iturria: S.P.29.04.27 3. eta 4.

il sera estatué suivant sa décision

Frantsesezko testuingurua:

Toute personne qui voudra faire assurer son bétail à la Société devra prévenir les Commissaires; ceux-ci examineront avec soin la bête; s'il y avait un doute à son admission, elle sera soumise à la visite du vétérinaire et il sera statué suivant sa décision.

hunen erranak eginen du legea

Euskarazko testuingurua:

Lagungarriari azientak sartu nahi dituztenek beharko dituzte komisariari abisatu; hauk ikusiko eta miatuko dituzte alimaleak; ez badire satisfos miatuak izanen dire marechalaz; hunen erranak eginen du legea.

Iturria: S.P.29.04.27 6.

imprévus faits

Frantsesezko testuingurua:

Les comptes de la Société se liquideront, tous les ans, le trois février, à la Saint-Blaise. Le Trésorier portera dans les frais toutes dépenses quelconques de vétérinaire, médicaments et imprévus faits dans l'intérêt les assurés.

bertze uste gabeko despendio guziak

Euskarazko testuingurua:

Lagungarriaren kontuak eginak dire urthe guziz San Blasez. Moltseroak sartuko ditu fresetan marechalaren, erremedioen eta bertze uste gabeko despendio guziak.

Iturria: S.P.29.04.27 15.

indemniser

Frantsesezko testuingurua:

Il est formé entre les ci-dessus et toutes les personnes qui adhéreront aux présents statuts une Société d'assurances mutuelles, ayant pour objet d'indemniser les sociétaires de la perte ou de la dépréciation des animaux assurés, mais seulement pour cause de mort, maladie incurable, blessure ou sinistre.

pagatu*Euskarazko testuingurua:*

Egina da, gorago izendatuak diren Jaunen artean eta edozoin presuna kondizione hauk onetsi nahi dituztenen artean, lagungarri bat, aziendetan gertatuko diren bidegabe, domai edo mendretasunen pagatzeko, bainan haatik, lagungarri huntan sartuak izanen diren alimalen malura behar du ekharri heriotzeak, ezin sendatuzko gaitz batek, kolpe batek edo ichtripu batek.

Iturria: S.P.29.04.27 1.**indemnité***Frantsesezko testuingurua:*

Le Président-Trésorier et les quatre Commissaires, étant administrateurs de la Société, décident des admissions, prononcent les exclusions, fixent les indemnités en cas de sinistre, et statuent en dernier ressort, sans appel, sur toutes les difficultés relatives à l'Association.

Cette Commission délibère en toute matière, à la majorité des voix; celle du Président-Trésorier, est prépondérante.

Frantsesezko testuingurua:

L'indemnité, en cas de sinistre, sera fixée par les quatre Commissaires d'après la valeur de la bête au jour du sinistre.

bakotchak eman behar duen diru parte*Euskarazko testuingurua:*

Buruzagi-Moltseroak eta Komisarioek onhetsiko dituzte lagungarrian sartu nahi direnak, hala hala kamporat manatzen ahalko dituzte; malur edo ichtripu baten ondotik finkatuko dituzte bakotchak eman behar duen diru parte; lagungarriaren harat-hunat eta makur guzietan legea eginen dute. Manera guziz bozkatuko dire; gehienen bozek manatuko dute. Buruzagiaren bozak bia balio ditu.

Iturria: S.P.29.04.27 5.**soma***Euskarazko testuingurua:*

Ichtripu bat denean, komisarioek finkatuko dute eman behar den soma, malura gertatu den egun hartako alimalearen balioaren arabera.

Iturria: S.P.29.04.27 8.**infirme***Frantsesezko testuingurua:*

Si elle vient à mourir, elle sera payée comme il est dit ci-dessus; si elle demeure infirme ou atteinte d'une maladie de durée et que tout espoir de la sauver est perdu, les quatre Commissaires en exercice s'adjoindront les quatre Commissaires en fonctions l'année précédente et les huit statueront sur les meilleurs moyens d'utiliser la bête malade. S'il s'agit d'un membre cassé, de la colonne vertébrale brisée, mettant l'animal dans l'impossibilité de tout service, il en sera tiré parti, ainsi que le décideront les Commissaires consultés.

inbalier*Euskarazko testuingurua:*

Azienda hiltzen bada, gorago erran den moduan hunkituko du saria. Alimalea inbalier, edo luzezko, ezin sendatuzko eritasun batekin gelditzen bada, komisarioek, aintzineko urtheiko komisarioak deitu ondoan, manatuko dute zer egin

azienda hortaz; gauza bera eginen dute alimaleak hausten badu membro bat edo bizkar hezurra.

Iturria: S.P.29.04.27 10.

l'assurance cesse

Frantsesezko testuingurua:

L'assurance cesse, par la retraite volontaire du sociétaire, par la vente ou la mort de l'animal assure ou par l'exclusion du sociétaire prononcée par les Commissaires.

lagungarriaren alderako egin bideak hausten dire

Euskarazko testuingurua:

Lagungarriaren alderako egin bideak hausten dire: Bere burua kampo emanez; Barne ziren azienda guziak hil edo saltzarekin; Eta Komisarioek kamporat manatuentzat.

Iturria: S.P.29.04.27 14.

le plus petite évaluation

Frantsesezko testuingurua:

Le plus petite évaluation sera de cinquante francs; les autres, au-dessus, ne pourront être que des multiples de cinquante.

estimurik ttikiena

Euskarazko testuingurua:

Estimurik ttikiena izanen da berrogoi-ta hamar libera. Handik goiti berrogoi-ta hamar liberaz osotuko dire balioak.

Iturria: S.P.29.04.27 7.

les comptes de la Société

Frantsesezko testuingurua:

Les comptes de la Société se liquideront, tous les ans, le trois février, à la Saint-Blaise. Le Trésorier portera dans les frais toutes dépenses quelconques de vétérinaire, médicaments et imprévus faits dans l'intérêt les assurés.

lagungarriaren kontuak

Euskarazko testuingurua:

Lagungarriaren kontuak eginak dire urthe guziz San Blasez. Moltseroak sartuko ditu fresetan marechalaren, erremedioen eta bertze uste gabeko despendio guziak.

Iturria: S.P.29.04.27 15.

l'exclusion du sociétaire prononcée par les Commissaires

Frantsesezko testuingurua:

L'assurance cesse, par la retraite volontaire du sociétaire, par la vente ou la mort de l'animal assure ou par l'exclusion du sociétaire prononcée par les Commissaires.

Komisarioek kamporat manatuentzat

Euskarazko testuingurua:

Lagungarriaren alderako egin bideak hausten dire: Bere burua kampo emanez; Barne ziren azienda guziak hil edo saltzarekin; Eta Komisarioek kamporat manatuentzat.

Iturria: S.P.29.04.27 14.

majorité des voix

Frantsesezko testuingurua:

Le Président-Trésorier et les quatre Commissaires, étant administrateurs de la Société, décident des admissions, prononcent les exclusions, fixent les indemnités en cas

de sinistre, et statuent en dernier ressort, sans appel, sur toutes les difficultés relatives à l'Association.

Cette Commission délibère en toute matière, à la majorité des voix; celle du Président-Trésorier, est prépondérante.

gehienen bozek

Euskarazko testuingurua:

Buruzagi-Moltseroak eta Komisarioek onhetsiko dituzte lagungarrian sartu nahi direnak, hala hala kampoat manatzen ahalko dituzte; malur edo ichtripu baten ondotik finkatuko dituzte bakotchak eman behar duen diru partea; lagungarriaren harat-hunat eta makur guzietan legea egingen dute. Manera guziz bozkatuko dire; gehienen bozek manatuko dute. Buruzagiaren bozak bia balio ditu.

Iturria: S.P.29.04.27 5.

maladie de durée et que tout espoir de la sauver est perdu

Frantsesezko testuingurua:

Si elle vient à mourir, elle sera payée comme il est dit ci-dessus; si elle demeure infirme ou atteinte d'une maladie de durée et que tout espoir de la sauver est perdu, les quatre Commissaires en exercice s'adjoindront les quatre Commissaires en fonctions l'année précédente et les huit statueront sur les meilleurs moyens d'utiliser la bête malade. S'il s'agit d'un membre cassé, de la colonne vertébrale brisée, mettant l'animal dans l'impossibilité de tout service, il en sera tiré parti, ainsi que le décideront les Commissaires consultés.

luzezko, ezin sendatuzko eritasun

Euskarazko testuingurua:

Azienda hiltzen bada, gorago erran den moduan hunkituko du saria. Alimalea inbalier, edo luzezko, ezin sendatuzko eritasun batekin gelditzen bada, komisarioek, aintzineko urtheho komisarioak deitu ondoan, manatuko dute zer egin azienda hortaz; gauza bera egingen dute alimaleak hausten badu membro bat edo bizkar hezurra.

Iturria: S.P.29.04.27 10.

médicament

Frantsesezko testuingurua:

Les comptes de la Société se liquideront, tous les ans, le trois février, à la Saint-Blaise. Le Trésorier portera dans les frais toutes dépenses quelconques de vétérinaire, médicaments et imprévus faits dans l'intérêt les assurés.

erremedio

Euskarazko testuingurua:

Lagungarriaren kontuak eginak dire urthe guziz San Blasez. Moltseroak sartuko ditu fresetan marechalaren, erremedioen eta bertze uste gabeko despendio guziak.

Iturria: S.P.29.04.27 15.

montant de toutes les cotisations

Frantsesezko testuingurua:

Il est donne pleins pouvoirs au Président-Trésorier, de déposer à la Banque Le Crédit Basque, Agence de Saint Jean de Luz, le montant de toutes les cotisations perçues, d'en opérer totalement ou partiellement tous les retraits nécessaires au fur et à mesure des paiements à effectuer aux sociétaires en cas de sinistre; ledit Président-Trésorier pourra signer toutes pièces, tous registres utiles, recevoir les sommes, en donner quittances et décharges.

konfardiako diru guziak*Euskarazko testuingurua:*

Buruzagi-tresorierak izanen du podorea pausatzeko Donibaneko "Credit Basque" deitzen den bankoan konfardiako diru guziak; banko hortarik altchatzen ahalko ditu maluren pagatzeko beharko diren diru soma guziak; firmatuko ditu pausa edo altchamen horientzat behar diren paper guziak; emanen ditu ere behar diren kintantza guziak.

Iturria: S.J.19.01.30 19.**mutuelle-assurance***Frantsesezko testuingurua:*

STATUTS de la Mutuelle-Assurance "SAINT-PIERRE"

Siège à Saint-Pée-Sur-Nivelle Quartier d'Olhaso.

azienda lagungarri*Euskarazko testuingurua:*

"Jondoni-Petri" deitzen den azienda lagungarriaren bitezardeak edo kondizioeak. Egon lekhua Semperean. Olhasoko kartierean.

Iturria: S.P.29.04.27**notaire***Frantsesezko testuingurua:*

Par devant Me Dominique DUFU, notaire à Saint Pée sur Nivelle, canton d'Ustaritz (Basses Pyrénées) soussigné.

notaria*Euskarazko testuingurua:*

Dominique DUFU Sempereko Jaun Notariaren aintzinean, Uztaritzeko kantonamenduan, Basses Pyrénées-ko Departamenduan.

Iturria: S.P.29.04.27**on pourra assurer***Frantsesezko testuingurua:*

On pourra assurer le veau d'une vache pleine de six mois; en cas d'accident, il sera payé à l'assuré une somme de Cent francs si le veau naît vivant, si le veau meurt par la suite, il sera estimé.

sartuko da konfardian*Euskarazko testuingurua:*

Behi ernari baten chahala sartuko da konfardian sei hilabetetarik goiti; malura heldu bada pagatua izanen da 100 libera, bizi sortzen bada eta gero hiltzen bada estimatua izanen da.

Iturria: S.J.19.01.30 16.**ont comparu***Frantsesezko testuingurua:*

Par devant Me Dominique DUFU, notaire à Saint Pée sur Nivelle, canton d'Ustaritz (Basses Pyrénées) soussigné.

Ont comparu:

agertu dire*Euskarazko testuingurua:*

Dominique DUFU Sempereko Jaun Notariaren aintzinean, Uztaritzeko kantonamenduan, Basses Pyrénées-ko Departamenduan.

Agertu dire:

Iturria: S.P.29.04.27

personne

Frantsesezko testuingurua:

Il est formé entre les ci-dessus et toutes les personnes qui adhéreront aux présents statuts une Société d'assurances mutuelles, ayant pour objet d'indemniser les sociétaires de la perte ou de la dépréciation des animaux assurés, mais seulement pour cause de mort, maladie incurable, blessure ou sinistre.

presuna

Euskarazko testuingurua:

Egina da, gorago izendatuak diren Jaunen artean eta edozoin presuna kondizione hauk onetsi nahi dituztenen artean, lagungarri bat, azientetan gertatuko diren bidegabe, domai edo mendretasunen pagatzeko, bainan haatik, lagungarri huntan sartuak izanen diren alimalen malura behar du ekharri heriotzeak, ezin sendatuzko gaitz batek, kolpe batek edo ichtripu batek.

Iturria: S.P.29.04.27 1.

perte

Frantsesezko testuingurua:

Il est formé entre les ci-dessus et toutes les personnes qui adhéreront aux présents statuts une Société d'assurances mutuelles, ayant pour objet d'indemniser les sociétaires de la perte ou de la dépréciation des animaux assurés, mais seulement pour cause de mort, maladie incurable, blessure ou sinistre.

mendretasun

Euskarazko testuingurua:

Egina da, gorago izendatuak diren Jaunen artean eta edozoin presuna kondizione hauk onetsi nahi dituztenen artean, lagungarri bat, azientetan gertatuko diren bidegabe, domai edo mendretasunen pagatzeko, bainan haatik, lagungarri huntan sartuak izanen diren alimalen malura behar du ekharri heriotzeak, ezin sendatuzko gaitz batek, kolpe batek edo ichtripu batek.

Iturria: S.P.29.04.27 1.

pouvoir

Frantsesezko testuingurua:

Le Président-Trésorier représentera en justice la Société, toutes les fois que cela deviendra utile, tant comme demandeur que défendeur; il demeure, à cet effet, muni de tous pouvoirs nécessaires à l'effet de citer et comparaître devant tous tribunaux compétents, transiger, compromettre, se concilier, sinon assigner et défendre, obtenir tous jugements et arrêts et les faire mettre à exécution par tous les moyens et voies de droit.

podore

Euskarazko testuingurua:

Lagungarri hunen menbroek ematen diote President Buruzagi-Moltseroari podore behar diren guziak lagungarriaren izenean nun nahi agertzeko, eta partikulazki Justizian lagungarriaren dretchoen agertzeko, defenditzeko, baliarazteko.

Iturria: S.P.29.04.27 16.

Président*Frantsesezko testuingurua:*

La Société sera administrée par un Président qui remplira en même temps les fonctions de Trésorier et par quatre Commissaires.

President edo Buruzagi*Euskarazko testuingurua:*

Lagunari hau administratua edo erabilia izanen da President edo Buruzagi batez, Tresorierkoa edo moltserokoa eginen duena, eta lau Komisarioez.

Iturria: S.P.29.04.27 3.et 4.**Président-Trésorier***Frantsesezko testuingurua:*

Tout sociétaire qui ne soignera pas convenablement un animal malade pourra, suivant décision du Président-Trésorier et Commissaires, être déchu de tout droit à l'indemnité. La Société ne répond pas des sinistres provenant de mauvais traitements manifestes de la part de l'assuré.

Buruzagi-Molsero*Euskarazko testuingurua:*

Behar den bezala azientak tratatzen ez dituen anaiak, ez du, Buruzagi-Molseroak eta komisarioek ala manatzen badute, saririk hunkituko ichtripuentzat. Hala hala, lagunariak ez du deus emanen ichtripuak azienten jabeen faltaz gertatzen badire.

Iturria: S.P.29.04.27 11.**prévenir***Frantsesezko testuingurua:*

Toute personne qui voudra faire assurer son bétail à la Société devra prévenir les Commissaires; ceux-ci examineront avec soin la bête; s'il y avait un doute à son admission, elle sera soumise à la visite du vétérinaire et il sera statué suivant sa décision.

abisatu*Euskarazko testuingurua:*

Lagunarian azientak sartu nahi dituztenek beharko dituzte komisariak abisatu; hauk ikusiko eta miatuko dituzte alimaleak; ez badire satisfos miatuak izanen dire marchalaz; hunen erranak eginen du legea.

Iturria: S.P.29.04.27 6.**prononcer***Frantsesezko testuingurua:*

Le Président-Trésorier et les quatre Commissaires, étant administrateurs de la Société, décident des admissions, prononcent les exclusions, fixent les indemnités en cas de sinistre, et statuent en dernier ressort, sans appel, sur toutes les difficultés relatives à l'Association.

Cette Commission délibère en toute matière, à la majorité des voix; celle du Président-Trésorier, est prépondérante.

manatu*Euskarazko testuingurua:*

Buruzagi-Moltseroak eta Komisarioek onhetsiko dituzte lagunarian sartu nahi direnak, hala hala kampionat manatzen ahalko dituzte; malur edo ichtripu baten on-

dotik finkatuko dituzte bakotchak eman behar duen diru parte; lagungarriaren harat-hunat eta makur guzietan legea eginen dute. Manera guziz bozkatuko dire; gehienen bozek manatuko dute. Buruzagiaren bozak bia balio ditu.

Iturria: S.P.29.04.27 5.

se débarrasser sous le couvert de la société

Frantsesezko testuingurua:

Dans le cas ou un sociétaire voudrait se débarrasser sous le couvert de la société d'une bête atteinte de tuberculose, maladie constatée par le vétérinaire, il supportera une perte de 25 pour cent sur ce que toucherait la société.

enkaminatu konfardiaren gain emanik

Euskarazko testuingurua:

Azienda bat hetikatzen denean marechalaz kondenatua, jabeak nahi badu enkaminatu konfardiaren gain emanik, galduko du ehunarentzat 25 libera konfardiak hunki dezaken dirutik.

Iturria: S.J.19.01.30 15.

sera administré

Frantsesezko testuingurua:

La Société sera administrée par un Président qui remplira en même temps les fonctions de Trésorier et par quatre Commissaires.

administratu

Euskarazko testuingurua:

Lagungarri hau administratua edo erabilia izanen da President edo Buruzagi batez, Tresorierkoa edo moltserokoa eginen duena, eta lau Komisarioez.

Iturria: S.P.29.04.27 3.et 4.

siège

Frantsesezko testuingurua:

STATUTS de la MUTUELLE-ASSURANCE "SAINT-PIERRE"

Siège à SAINT-PEE-SUR-NIVELLE Quartier d'Olhaso.

Frantsesezko testuingurua:

La Société a son siège à Saint Pée sur Nivelles, au quartier d'Olhaso;

Elle est dénommée «Saint-Pierre»

Elle assure les taureaux, bœufs, vaches, génisses, bouvillons, veaux, à la condition que le bétail réside dans les quartiers d'Olhaso et d'Olha.

egon lekhu

Euskarazko testuingurua:

"Jondoni-Petri" deitzen den azienda lagungarriaren bitezardeak edo kondizioneak.

Egon lekhua Semperen

Iturria: S.P.29.04.27

egoitza

Euskarazko testuingurua:

Lagungarri hunen egoitza da Semperen Olhasoko kartier edo etchealdean;

Izendatua da "Jondoni-PETRI".

Seguratzten ditu zezenak, idiak, behiak, zokorrak, migak eta chahalak, bainan Olhaso eta Olhako kartier edo etchealdetan bakarrik.

Iturria: S.P.29.04.27 2.

signer toutes pièces*Frantsesezko testuingurua:*

Il est donne pleins pouvoirs au Président-Trésorier, de déposer à la Banque Le Crédit Basque, Agence de Saint Jean de Luz, le montant de toutes les cotisations perçues, d'en opérer totalement ou partiellement tous les retraits nécessaires au fur et à mesure des paiements à effectuer aux sociétaires en cas de sinistre; ledit Président-Trésorier pourra signer toutes pièces, tous registres utiles, recevoir les sommes, en donner quittances et décharges.

firmatuko ditu pausa edo altchamen horientzat behar diren paper guziak*Euskarazko testuingurua:*

Buruzagi-tresoreriak izanen du podorea pausatzeko Donibaneko "Credit Basque" deitzen den bankoan konfardiako diru guziak; banko hortarik altchatzen ahalko ditu maluren pagatzeko beharko diren diru soma guziak; firmatuko ditu pausa edo altchamen horientzat behar diren paper guziak; emanen ditu ere behar diren kintantza guziak.

Iturria: S.J.19.01.30 19.**sinistre***Frantsesezko testuingurua:*

Le Président-Trésorier et les quatre Commissaires, étant administrateurs de la Société, décident des admissions, prononcent les exclusions, fixent les indemnités en cas de sinistre, et statuent en dernier ressort, sans appel, sur toutes les difficultés relatives à l'Association.

Cette Commission délibère en toute matière, à la majorité des voix; celle du Président-Trésorier, est prépondérante.

malur edo ichtripu*Euskarazko testuingurua:*

Buruzagi-Moltseroak eta Komisarioek onhetsiko dituzte lagungarrian sartu nahi direnak, hala hala kamporat manatzen ahalko dituzte; malur edo ichtripu baten ondotik finkatuko dituzte bakotchak eman behar duen diru partea; lagungariaren harat-hunat eta makur guzietan legea eginen dute. Manera guziz bozkatuko dire; gehienen bozek manatuko dute. Buruzagiaren bozak bia balio ditu.

Iturria: S.P.29.04.27 5.**sociétaire***Frantsesezko testuingurua:*

Tout sociétaire qui ne soignera pas convenablement un animal malade pourra, suivant décision du Président-Trésorier et Commissaires, être déchu de tout droit à l'indemnité. La Société ne répond pas des sinistres provenant de mauvais traitements manifestes de la part de l'assuré.

anai*Euskarazko testuingurua:*

Behar den bezala aziendak tratatzen ez dituen anaiak, ez du, Buruzagi-Molseroak eta komisarioek ala manatzen badute, saririk hunkituko ichtripuentzat. Hala hala, lagungarriak ez du deus emanen ichtripuak azienden jabeen faltaz gertatzen badire.

Iturria: S.P.29.04.27 11.**sont dévolues par roulement***Frantsesezko testuingurua:*

Celles de Commissaire sont gratuites et sont dévolues par roulement entre les Sociétaires.

aldizka bethe beharko dutena*Euskarazko testuingurua:*

Komisarioen kargua urririkakoa da eta denek aldizka bethe beharko dutena.

Iturria: S.P.29.04.27 3.et 4.**statuer***Frantsesezko testuingurua:*

Le Président-Trésorier et les quatre Commissaires, étant administrateurs de la Société, décident des admissions, prononcent les exclusions, fixent les indemnités en cas de sinistre, et statuent en dernier ressort, sans appel, sur toutes les difficultés relatives à l'Association.

Cette Commission délibère en toute matière, à la majorité des voix; celle du Président-Trésorier, est prépondérante.

legea egin*Euskarazko testuingurua:*

Buruzagi-Moltseroak eta Komisarioek onhetsiko dituzte lagungarrian sartu nahi direnak, hala hala kamporat manatzen ahalko dituzte; malur edo ichtripu baten ondotik finkatuko dituzte bakotchak eman behar duen diru parte; lagungarriaren harat-hunat eta makur guzietan legea eginen dute. Manera guziz bozkatuko dire; gehienek bozek manatuko dute. Buruzagiaren bozak bia balio ditu.

Iturria: S.P.29.04.27 5.**statuts***Frantsesezko testuingurua:*

STATUTS de la Mutuelle-Assurance

"SAINT-PIERRE"

Siège à Saint-Pée-Sur-Nivelle

Quartier d'Olhaso.

bitezardeak edo kondizioneak*Euskarazko testuingurua:*

"Jondoni-Petri" deitzen den azienda lagungarriaren bitezardeak edo kondizio-neak.

Egon lekhua Semperen. Olhasoko kartierean.

Iturria: S.P.29.04.27**taureau***Frantsesezko testuingurua:*

La Société a son siège à Saint Pée sur Nivelle, au quartier d'Olhasso;

Elle est dénommée «Saint-Pierre»

Elle assure les taureaux, bœufs, vaches, génisses, bouvillons, veaux, à la condition que le bétail réside dans les quartiers d'Olhasso et d'Olha.

zelen*Euskarazko testuingurua:*

Lagungarri hunen egoitza da Semperen Olhasoko kartier edo etchealdean;

Izendatua da "Jondoni-PETRI".

Seguratzzen ditu zezenak, idiak, behiak, zokorrak, migak eta chahalak, bainan Olhaso eta Olhako kartier edo etchealdetan bakarrik.

Iturria: S.P.29.04.27 2.

trésorier

Frantsesezko testuingurua:

La Société sera administrée par un Président qui remplira en même temps les fonctions de Trésorier et par quatre Commissaires.

tresorier

Euskarazko testuingurua:

Lagungarri hau administratua edo erabilia izanen da President edo Buruzagi batez, Tresorerkoa edo moltserokoa eginen duena, eta lau Komisarioez.

Iturria: S.P.29.04.27 3. et 4.

trimestre

Frantsesezko testuingurua:

Les admissions dans la Société pourront avoir lieu pendant les quinze jours qui suivront la Saint-Blaise (3 février) où s'ouvrira le livre des entrées et sorties des sociétaires. Les trimestres qui suivront, l'on pourra, pendant un délai de huit jours, effectuer des augmentations et des diminutions dans le capital assuré, mais aucun assuré ne pourra définitivement quitter, en cours d'année, la confrérie, à moins d'y laisser assurée au moins une tête de bétail. S'il veut y entrer, au contraire, il sera tenu d'assurer au moins une tête de bétail.

trimestre

Euskarazko testuingurua:

Lagungarrian sartu edo ateratu nahi direnentzat liburua idekia izanen da San Blas egunean eta hamabortz egunez. Bertze trimestretan zortzi egunez kapitalak emendatu edo ttikitu ahalko dire. Manera guziz, urthe hasian atheratzen den anaiak beharko du azienda bat lagungarrian utzi urthea akabatu arte. Hala hala epetarik kampo sartu nahi duenak, azienda bat bederen beharko du asuratu.

Iturria: S.P.29.04.27 13.

vache

Frantsesezko testuingurua:

La Société a son siège à Saint Pée sur Nivelles, au quartier d'Olhasso;

Elle est dénommée «Saint-Pierre»

Elle assure les taureaux, bœufs, vaches, génisses, bouvillons, veaux, à la condition que le bétail réside dans les quartiers d'Olhasso et d'Olha.

behi

Euskarazko testuingurua:

Lagungarri hunen egoitza da Semperen Olhasoko kartier edo etchealdean;

Izendatua da "Jondoni-PETRI".

Seguratzen ditu zezenak, idiak, behiak, zokorrak, migak eta chahalak, bainan Olhaso eta Olhako kartier edo etchealdetan bakarrik.

Iturria: S.P.29.04.27 2.

vache pleine

Frantsesezko testuingurua:

On pourra assurer le veau d'une vache pleine de six mois; en cas d'accident, il sera payé à l'assuré une somme de Cent francs si le veau naît vivant, si le veau meurt par la suite, il sera estimé.

behi ernari*Euskarazko testuingurua:*

Behi ernari baten chahala sartuko da konfardian sei hilabetetarik goiti; malura heldu bada pagatua izanen da 100 libera, bizi sortzen bada eta gero hiltzen bada estimatua izanen da.

Iturria: S.J.19.01.30 16.**valeur***Frantsesezko testuingurua:*

Il indiquera le plus exactement qu'il le pourra la valeur du bétail assuré.

balio edo estimu*Euskarazko testuingurua:*

Ezautarazi beharko du ahal bezen chuchen azienden balioa edo estimua.

Iturria: S.P.29.04.27 7.**veau***Frantsesezko testuingurua:*

La Société a son siège à Saint Pée sur Nivelles, au quartier d'Olhasso;

Elle est dénommée «Saint-Pierre»

Elle assure les taureaux, bœufs, vaches, génisses, bouvillons, veaux, à la condition que le bétail réside dans les quartiers d'Olhasso et d'Olha.

chahal*Euskarazko testuingurua:*

Lagungarri hunen egoitza da Semperen Olhasoko kartier edo etchealdean;

Izendatua da "Jondoni-PETRI".

Seguratzten ditu zezenak, idiak, behiak, zokorrak, migak eta chahalak, bainan Olhaso eta Olhako kartier edo etchealdetan bakarrik.

Iturria: S.P.29.04.27 2.**voix prépondérante du Président-Trésorier***Frantsesezko testuingurua:*

Le Président-Trésorier et les quatre Commissaires, étant administrateurs de la Société, décident des admissions, prononcent les exclusions, fixent les indemnités en cas de sinistre, et statuent en dernier ressort, sans appel, sur toutes les difficultés relatives à l'Association.

Cette Commission délibère en toute matière, à la majorité des voix; celle du Président-Trésorier, est prépondérante.

buruzagiaren bozak bia balio ditu*Euskarazko testuingurua:*

Buruzagi-Moltseroak eta Komisarioek onhetsiko dituzte lagungarrian sartu nahi direnak, hala hala kampionat manatzen ahalko dituzte; malur edo ichtripu baten ondotik finkatuko dituzte bakoitxak eman behar duen diru partea; lagungarriaren harat-hunat eta makur guzietan legea eginen dute. Manera guziz bozkatuko dire; gehienen bozek manatuko dute. Buruzagiaren bozak bia balio ditu.

Iturria: S.P.29.04.27 5.

4.3. Hiztegiñoa: euskara-frantsesa

Euskaraz	Frantsesez
abisatu	prévenir
administratu	sera administré
agertu dire	ont comparu
aldizka bethe beharko dutena	sont dévolues par roulement
anai	sociétaire
azienda bat hetikatzen denean	bête atteinte de tuberculose
azienda lagungarri	mutuelle-assurance
azienden konfraria	assurance mutuelle
bakotchak eman behar duen diru parte	indemnité
balio edo estimu	valeur
Basses-Pyrénées-ko Departamendu	Basses-Pyrénées
behi	vache
behi ernari	vache pleine
bertzte uste gabeko despendio guziak	imprévus faits
bitezardeak edo kondizioneak	statuts
bozkatuko dire	délibère
buruzagiaren bozak bia balio ditu	voix prépondérante du Président-Trésorier
Buruzagi-Molsero	Président-Trésorier
chahal	veau
despendio	dépense
egindura	création et constitution
egoitza	siège
egon lekhu	siège
emanen ditu ere behar diren kitantza guziak	en donner quittances et décharges
enkaminatu konfardiaren gain emanik	se débarrasser sous le couvert de la société
erremedio	médicament
estimurik ttikiena	le plus petite évaluation
firmatuko ditu pausa edo altchamen horien-tzat behar diren paper guziak	signer toutes pièces

Euskaraz	Frantsesez
fresa	frais
gehienek bozek	majorité des voix
Gobernu	Etat
hitzez abisatuko du	avis verbal
hunek erranak eginen du legea	il sera estatué suivant sa décision
idi	boeuf
inbalier	infirmes
inkante	enchère publique
irakurtu ondoan	après lecture faite
kamportatutako emana izanen da	exclu de la Société
kantonamendu	canton
kargu	fonction
komisario	commissaire
Komisarioek kamportatutako manatuak	l'exclusion du sociétaire prononcée par les Commissaires
konfardiako diru guztiak	montant de toutes les cotisations
lagungarriak emateko	avoir droit à une indemnité
lagungarriaren alderako egin bideak hauten dire	l'assurance cesse
lagungarriaren kontuak	les comptes de la Société
legea egin	statuer
luzeko, ezin sendatuzko eritasun	maladie de durée et que tout espoir de la sauver est perdu
malur edo ichtripu	sinistre
manatu	prononcer
mendretasun	perte
miga	génisse
notaria	notaire
onhetsi	décider
pagatu	indemniser
pausatuta	déposer

Euskaraz	Frantsesez
podore	pouvoir
President edo Buruzagi	Président
presuna	personne
sartuko da konfardian	on pourra assurer
soma	indemnité
tresorier	trésorier
trimestre	trimestre
urririkako	gratuite
urtheko estimu	évaluation annal
zezen	taureau
zokor	bouvillon
zombat diru beharko duen anai bakotchak eman	cotisation

5. Bibliografia

- 94e Congrès des Notaires de France, 1998, *Le Contrat (Liberté contractuelle et sécurité juridique)*. Maury-eurolivres, Manchecourt.
- Académie des Sciences Morales et Politiques, 1983, *Ordonnances des Rois de France. Règne de François Ier*. Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, tome neuvième, troisième partie, mai-août 1539, 550-631.
- Aierbe Mendizabal, A., 2007, «Gaztelaniazko agindu- edota betebehar-balioko geroaldiaren ordainak euskarazko administrazio-testuetan». *Espezialitateko hizkerak eta terminologia II. Euskara estandarra eta espezialitate hizkerak*. Euskal Herriko Unibertsitatearen Argitalpen Zerbitzua, Bilbo, 171-183.
- Alcaraz Varó, E. eta Hughes, B., 2009, *El español jurídico*. Ariel Derecho, Bartzelona, 2. argitaraldi eguneratua (eguneratze horren arduraduna, A. Gómez).
- Altonaga, K., 2006, *Etxepare, Aldudeko medikua*. Euskaltzaindia eta Euskal Herriko Unibertsitatea, Bilbo.
- Amundarain, I., 2008, «Behar izan + partizipioa: geroaldiko balioaz», *Artiagagoitia eta Lakarra* (arg.), 47-55.
- Arbelbide, X., 2007, *Xuri-gorriak*. Elkar-historia, Donostia.
- Artiagagoitia, X. eta Lakarra, J. A. (arg.), 2008, *Gramatika jaietan Patxi Goenagaren omenez, ASJU-ren Gehigarriak*, UPV/EHU, Bilbo.
- Bach, L., 1991, *Droit civil. Régimes matrimoniaux. Successions-libéralités droit privé notarial*. Éditions Sirey, Paris, 4. argitalpena.
- Begiluz, 1956, «Izurako Biltzarra», *Gure Herria* XXVI, 1956ko urtarrila-otsaila, 289-294.

- Bermann, S. eta Wood, M. (arg.), 2005, *Nation, Language, and the Ethics of Translation*. Princeton U. P., Princeton, New Jersey.
- Cabré, M. T.; Bach, C. et al. (arg.), 2006, *Terminología y derecho: complejidad de la comunicación multilingüe. V Actividades de IULATERM de Verano (4-14 de julio de 2005)*. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra, Bartzelona.
- Cámara Aguilera, E., 1999, *Hacia una traducción de calidad. Técnicas de revisión y corrección de errores*. Grupo Editorial Universitario, Granada.
- Cao, D., 2007, *Translating Law*. Multilingual Matters LTD, Toronto.
- Castonguay, L. eta Kasirer, N. (zuz.), 2006, *Étudier et enseigner le droit: hier, aujourd'hui et demain. «Études offertes à Jacques Vanderlinden»*. Éditions Yvon Blais, Quebec.
- Charriton, P., 2003, *Euskalzaleen Biltzarraren historia laburra (1901-2003)*. Euskalzaleen Biltzarra, Baiona.
- Commission des Affaires Européennes (CAE), 1983, *Le Notaire dans les pays membres de la Communauté Européenne*, Grandidier, G. (zuz.), Union Internationale du Notariat latin (U.I.N.L.).
- Congrès des notaires de France, 1992, *Le Notaire, le contrat et l'Europe: 88e Congrès des Notaires de France. Grenoble, du 24 au 27 mai 1992*. New print création, Levallois-Perret.
- Cornu, G., 2005, *Linguistique juridique*. Domat droit privé, Montchrestien, Paris, 3. argitaraldia.
- Día Fouces, O., García González, M. et al. (arg.), 2002, *Traducció i dinàmica sociolingüística*. Llibres de l'índex, Bartzelona.
- Donostia, J. A. de, 1942, «Un Testament en basque», *Aintzina* 3, 16-17.
- Dufau, D., 1930/3/9, *Monsieur l'abbé Lafitteri gutuna*, Saint-Pée-sur-Nivelle.
- , 1932, «Avis important. Cotisations», *Eskualzaleen-Biltzarra*. 1931^{eko} Bil-aldia Maulen buruilaren 17^{an}, Dassance, L. (zuz.), La Presse, Baiona.
- , 1936, «Eskualdun emaztea, ohiduren begirale». *Eskualzaleen-Biltzarra*, 1935^{eko} Bil-aldia, Atharratzen buruilaren 12^{an}, Louis Dassance jauna buru. Baiona, La Presse, 6-9. artikulua berbera irakur daiteke, in Duhau, H., *Dufau bi anaiak*, 115-117.
- Duhau, H., 2007, *Dufau bi anaiak (Dominique 1880-1956. Christophe 1888-1922)*. Elkarlanean, Donostia.
- Dullion, V., 2007, *Traduire les lois. Un éclairage culturel*. Proximités, Droit, Éditions Modulaires Européennes, Genève.
- Eskualzalea, 1953, «Eskualzaleen Biltzarra Donazaharren 1953'eko buruilaren 10'ean. Biltzar eguna nolakoa izan den», *Gure Herria*, 249-354.
- , 1956, «Dominique Dufau semperetarra», *Herria*, 1956ko urtarrilaren 12koa, 283. zk.
- Etchepare, J., 1929, «Mendiz hunaindian», *Gure Herria* 8, 177-184.
- Garrido, C., 2002, «L'eficàcia de la traducció de textos científicotécnicns en la promoció d'una llengua socialment minoritzada (a propòsit del gallegoportugués a Galícia)», *Traducció i dinàmica sociolingüística*, Día Fouces, O.; García González, M. et al. (arg.), Llibres de l'índex, Bartzelona, 151-173.
- Gémar, J. C., 2006, «Traduction spécialisée et droit. Langages du droit, styles et sens», *Insights into Specialized Translation*, Gotti, M. eta Šarčević, S. (arg.), Peter Lang, Berna, 79-106.
- , 2007, «Traduire le droit ou le double langage de thémis». *Traduction et mondialisation*, Hermès 49 (Cognition, Communication, Poitique), CNRS éditions, Paris.

- eta Kasirer, N., 2005, *Jurilinguistique: entre langues et droits. Jurilinguistics: Between Law and Language*. Éditions Thémis. Éditions juridiques Bruylant, Montreal-Brusela.
- Gotti, M. eta Šarčević, S. (arg.), 2006, *Insights into Specialized Translation*. Peter Lang, Berna.
- Goyhenetche, J., 1974a, «Idéologies culturelles et espace social en Pays Basque de France à la veille de la première guerre mondiale». *La production sociale des espaces*, Publication de l'université de Pau et des Pays de l'Adour, 81-90.
- , 1974b, «Les origines sociales et historiques de l'association Eskualzaleen Biltzarra». *Processus sociaux idéologies et pratiques culturelles dans la société basque/Ibilbide sozialak, ideologiak eta ekintza kulturalak Euskal Herrian*. Publié avec le concours du CNRS, 79-91.
- , 1993, «Les origines sociales et historiques de l'association Euskalzaleen Biltzarra (1893-1913)», *Bulletin du Musée Basque* 135, 1-68.
- Halpérin, J. L. (zuz.), 1996, *Avocats et notaires en Europe. Les professions judiciaires et juridiques dans l'histoire contemporaine*. Librairie générale de droit et de jurisprudence, E.J.A., Paris.
- Harvey, M., 2005, «Incroyable mais vraie: la traduction juridique». *La langue, le discours et la culture en anglais du droit*, Langues et langages, 27. Publications de la Sorbonne, Paris, 57-68.
- Hernández Mata, A., 2007, *Piarres Lafitteren ekintzabideak (1920-1944) kultura jasoko eskualzaleen sarearen baitan*. IKER bilduma-20, Euskaltzaindia, Bilbo.
- Hilaire, J., 2000, *La science des notaires. Une longue histoire*. P.U.F., Paris.
- Hiriart-Urruti, J., 2004, *Ni kazeta-egilea naiz. Artikulu, berri, istorio* (sarrera eta edizioa Altzibar, X.). Sutondoan Sorta, Labayru ikastegia eta Bilbao Bizkaia Kutxa Fundazioa, Bilbo.
- , 1944, *Zer eta zer (Jean Hiriart-Urruty jaun kalonje zenaren hamar bat artikulu, Euskalduna delako kazetan agertuak)*. Aintzina bilduma, Baiona.
- Houbert, F., 2005, «La traduction des contrats: état des lieux et perspectives». *Jurilinguistique: ente langues et droits. Jurilinguistics: between law and language*, Bruylant/Themis, Montréal, 505-521.
- Ivanova, V., 2009, «La dimension diatopica en la traducción de contratos de trabajo (español-alemán)». *La comparación en los lenguajes de especialidad*, Frank & Timme, Leipzig, 265-276.
- JurisClasseur notarial (Notarial Formulaire), 1988, *Acte Notarie (Minutes et brevets)*. Fascicule B-1, 8, 19.
- Kasirer, N., 2006, «L'Outre-Loi», *Étudier et enseigner le droit: hier, aujourd'hui et demain. «Études offertes à Jacques Vanderlinden»*, Castonguay, L. eta Kasirer, N. (zuz.), Éditions Yvon Blais, Quebec, 329-354.
- Lafitte, P., 1933, «Eskualzaleen Biltzarra», *Gure Herria* XIII, 466-472.
- , 1938, «Eskualzaleen Biltzarra. A Domezain», *Gure Herria*, uztaila-iraila, 216-219.
- Laurent, J. P., 1982, «L'ordonnance de Villers-Cotterêts (1539) et la conversion des notaires à l'usage exclusif du français en Pays d'Oc», *Le Gnomon. Revue Internationale d'histoire et droit* 26, 41-64.
- Lavault-Olléon, É. (arg.), 2004, *Traduction/adaptation des littératures et textes spécilisés*. Institut des langues et des cultures d'Europe et d'Amérique. Université Stendhal-Grenoble, Grenoble.

- Legendre, M. J., 1993-1994, «Rapport fait au nom de la commission des Affaires culturelles sur le projet de loi relatif à l'emploi de la langue française», *Sénat* 309.
- Legrand, P., 2005, «Issues in the Translatability of Law», *Nation, Language, and the Ethics of Translation*, Bermann, S. et Wood, M. (arg.), Princeton U. P., New Jersey, 30-50.
- Lepschy, A. L. et Tosi, A. (arg.), 2002, *Multilingualism in Italy. Past and Present*. European Humanities Research Centre, University of Oxford, Oxford.
- Loi n.º 94-665 du 4 août 1994 relative à l'emploi de la langue française, 1994, *Journal Officiel de la République Française*, 5 août 1994, 11392-94.
- Macdonald, R. A., 2006, «Here, There ... and Everywhere. Theorizing Legal Pluralism; Theorizing Jacques Vanderlinden», *Étudier et enseigner le droit: hier, aujourd'hui et demain*. «Études offertes à Jacques Vanderlinden», Castonguay, L. et Kasirer, N. (zuz.), Éditions Yvon Blais, Québec, 381-412.
- Madariaga Orbea, J. J., 1979, «Municipio y vida municipal vasca de los siglos XVI al XVIII», *Hispania* 39, 505-557.
- Martínez Motos, R., 2006, «La traducción de términos del derecho de sucesiones: asimetría cultural y búsqueda de equivalentes», *Terminología y derecho: complejidad de la comunicación multilingüe. V Actividades de IULATERM de Verano (4-14 de julio de 2005)*, Cabré, M. T., Bach, C. et al. (arg.), Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 217-231.
- Mooser, M., 2005, *Le droit notarial en Suisse*. Staempfli Editions, Berna.
- Moreau-David, J., 1997, «La coutume et l'usage en France de la rédaction officielle des coutumes au Code Civil: Les avatars de la norme coutumière», *Revue d'Histoire des Facultés de Droit et de la Science juridique* 18, 125-157.
- Mousnier, M. et Poumarède, J. (arg.), 2001, *La coutume au village dans l'Europe médiévale et moderne. Actes des XXes Journées Internationales d'Histoire de l'Abbaye de Flaran. Septembre 1998*. Presses Universitaires du Mirail, Tolosa.
- Mujika, J. A., 2002, *Euskal ortografiaren hastapenak iparraldeko literaturan*. Doktorego Tesiak Saila, Euskal Herriko Unibertsitatearen Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.
- Naciff, S., 2008, «Terminología y traducción jurídica», *La traducción. Hacia un encuentro de lenguas y culturas*. Comunicarte Editorial, Córdoba, Argentina, 217-224.
- Nacq, G., 1979, «Introduction du français et disparition du gascon dans la pratique notariale à Bordeaux et dans le bordelais (1450-1539)», *Lengas. Revue sociolinguistique Montpellier*, 3. bolúmena, 5. zk., 77-121.
- Orpustan, J.-B., 1997, *Basque et français. Méthode abrégée de traduction (Navarro-labourdin classique)*. Editions Izpegi, St-Etienne-de-Baïgorry, bereziki, 95-129.
- Orts Llopis, M. Á., 2005, «El espacio para la complejidad en los textos contractuales. Análisis de dos géneros legales», *Lingüística forense, lengua y derecho (Conceptos, métodos y aplicaciones)*. Série Monografies 8, Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra Barcelona, 233-246.
- Oxobi, 1937, «Eskualzaleak Hazpainen», *Gure Herria*, 203-209.
- Oyharçabal, B., 2001, «Statut et évolution des lettres basques durant les XVIIème et XVIIIème siècles», *Lapurdum* VI, 219-287.
- Pallard, H., 2006, «De la déconstruction de l'outre-langue à la construction de l'histoire par la langue», *Étudier et enseigner le droit: hier, aujourd'hui et demain*. «Études offertes à Jacques Vanderlinden», Castonguay, L. et Kasirer, N. (zuz.). Éditions Yvon Blais, Québec, 319-328.

- Picard, J., 1992, *Le notariat et la CEE. Introduction au droit communautaire*. Éditions Litec, Paris.
- Pigeon, L., 1982, «La traduction juridique. L'équivalence fonctionnelle», *Langage du droit et traduction: Essais de jurilinguistique*, Conseil de la langue française, Montreal, 271-281.
- Pikabea, J., 1993, *Lapurtera idatzia (XVII-XIX). Bilakaera baten urratsak*. Euskal Herriko Unibertsitatea eta Kutxa Fundazioa, Donostia.
- Pillebout, J.-F., Yaigre, J., 2000, *Droit professionnel notarial*. Éditions Litec, Paris, 5. argitalpena.
- Richard, I., 2004, «Les trois futurs de l'anglais juridique. Ce que la traduction doit prendre en compte», *Traduction/adaptation des littératures et textes spécialisés*, Lavault-Olléon, É. (arg.), Institut des langues et des cultures d'Europe et d'Amérique. Université Stendhal-Grenoble, Grenoble, 183-202.
- , 2005, «Les marqueurs verbaux de l'obligation en français et en anglais dans les textes juridiques à fonction normative: quelques pistes de traduction», *La langue, le discours et la culture en anglais du droit*, Greenstein, R. (zuz.), Publications de la Sorbonne, Paris, 69-85.
- Rioufol, J. eta Rico, F., 1992, *Le notariat*. Presses Universitaires de France, Paris, 2. argitalpena.
- eta —, 2004, *Le notariat*. P.U.F., Paris, 3. argitalpena.
- Saint-Pierre, J., 1951, «Le Basque dans les actes publics», *Gure Herria XXIII*, 289-294.
- Snow, G. eta Vanderlinden, J. (zuz.), 1995, *Français juridique et Science du droit. Textes présentés au deuxième colloque international du Centre international de la common law en français (CICLEF)*. Bruylant, Brusela.
- Soffritti, M., 1995, «Il codice civile in versione originale e in traduzione tedesca: problemi di linguística contrastiva e di analisi testuale», *La traduzione. Nuovi approcci tra teoria e pratica*, Arntz, R. (arg.), CUEN, Bolzano, 110-135.
- Souchon, C., 1989, *Ordonnance de Villers-Cotterêts (450e anniversaire)*. Conseil Régional de Picardie. Conseil Général de l'Aisne. Ville de Villers-Cotterêts. 23-29.
- Stevens, F., 2004, *La loi de Ventôse contenant organisation du Notariat et sa genèse. De Ventôse-Wet of Het Notarisambt en Haar Genese*. Bruylant, Brusela.
- Tauzia, P., 1973, «La IIIe République et l'enseignement religieux en langue basque (1890-1905)», *Bulletin de la Société des Sciences, Lettres et Arts de Bayonne*, 129, 367-384.
- Turell, M. T. (arg.), 2005, *Linguística forense, lengua y derecho. Conceptos, métodos y aplicaciones*. Institut Universitari de Linguística Aplicada, Bartzelona.
- Ugarteburu Gaztañares, I. eta Salaburu Etxeberria, P. (arg.), 2007, *Espezialitateko Hizkerak eta Terminologia II. Euskara estandarra eta espezialitate hizkerak*. UPV/EHU, Bilbo.
- Urrutia Badiola, A., 1998, «Legearen zirrikituetatik barrena: ahozkotik idatzizkora» (Andres María Urrutia Badiola Euskaltzaindian sartzea). *Euskera* 43/1, 68.
- , 2002, «Bilbo, euskara eta herri erakundeak (1876-1936)», *Bilbao. El espacio lingüístico (Simposio 700 Aniversario/Bilboren 700. urteurrena. Hizkuntza gunea (Sinposioa))*. Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 375-390.
- Vignal, F. eta Dutour, N., 1998, «La rédaction du contrat», *Le Contrat. 94e Congrès des Notaires de France. Lyon, du 17 au 20 mai 1998*. Crédit Agricole, Paris, 237-523.

- Xarriton, P., 2002, «Euskalzaleen Biltzarra (1919tik 2001era)». *Hermes (Pentsamendu eta Historia Aldizkaria* 4, 80-85.
- , 2008, «Medikuak euskal literaturan», *Euskalingua aldizkari digitala*, Mendebalde Kultura Alkartea (CD euskarria).
- Zenbait autore, 2001, *Piarres Lafitte (Luhuso-Ustaritze, 2001-IX-21, 22)*. *Euskera* 46/2 (2. aldia), separata.
- Zenbait autore, 2006, *Traductologia i discurs*. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Valentzia.
- Zenbait autore, 2007, *Traduction et mondialisation*. CNRS Éditions, Paris.